

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИН КОМУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫН ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ НОМИТЕТЕРИНИН, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТАРЫНЫН ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ СОВЕТТЕРИНИН ОРГАНЫ

1961 ч.
МАРТ
16
ЧЕТВЕРГ
№ 64 (4854).
Өртөө 2 көп.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунун шиитпирлерин дайынчы боттандыраар

СЭКП Тыва обкомунун пленумунга эш С. К. Токанын илеткелинден

Бо чылдың март 14 — 15-те СЭКП обкомунун пленуму болган. Пленумунун ажылында областын көдээ ажыл-агый мураакчылары, тускай өртемчилер, колхозтарнын даргалары, совхозтарнын директорлары болган районнарнын партия, совет органдарыннын удуруткучу ажылдакчылары киришкен.

Эш Тока болунга илеткелинге СЭКП ТК-нын 1953 чылда болган сентябрь Пленумунга Коммунисттик партия, эш Н. С. Хрущевка баштаган оюн денинчи Төп Комитетди бистин чурттувустун көдээ ажыл-агый шиитпирлерин программасын айтканын чугаалган. Ол чеди чылдарын дургузунда көдээнин ажыл-агый бистин маалымдык ажылчын ачыгыстын ишпейлиги дедимчени-биле шыгыраган чедишкенини челин алган. Мурнузда бистин чурттувустун социалисттик чер болган мал ажылды амгышкып кажап-да мындык белдик берип илгерилг турбаан СЭКП ТК-нын январь Пленумунун материалдарын көстүп турар. 41 миллион гектар чаа черлерин шигээни алган чорук тараа бүдүрер 5 миллиард пуд турганын 8 миллиард пуд чеди көдүрүгү арганы берген. Чурта 1960 чылда 61,5 миллион тонна, сүт болган 8725 мун тонна эт бүдүрүнгөн. Илтинин бүдүрүлгө илтинин үлүү-биле өскенине үнелеттиргеш, көдээ ажыл-агый продуктуларын белдээр боттандыраар чотта сазары база көдүрүг.

Илтижазжак чедишкенине оожургап болбаан партия өрөөдүн турар. Чүге дээр, өсөөк үедө көдээ ажыл-агыйнын көдээлинин темпирин үлүктүрүп болган чонун совокка чокка өзүп турар негделдеринге четпей турар.

СЭКП-нин XXI съездинин төөгүтү шиитпирлерин амгырапта боттандырып, бистин областын амгыч чоннары социалисттик көдээ ажыл-агыйнын көдөөлү талзы-биле алган амгыларын кылганнар деп эш Тока демделген. Күрүнөгө эт болган сүт сазарын талзы-биле Току районун амгыч чоннары, дүк сазарына өвүрүп амгы-инчилери социалисттик чарыштын тилек-чирөө болганнар. Илтинин өвүрүп турар боозалыгын калба-биле нентериле, хойларын катон кажага тургузарын амгылап, чаш малды өстүренине сакман методту хересеп, даг-шөл черлерин оларын мал ченери-биле таарыштып хой-байтарын турган, хой малдан арбын дүк, эт продуктуларын, оон баш санын өстүрени челин ал турар. Ол районда дүк ыргылазын ий чыл дургузунда 1,5 катан көдүрүг. Күрүнөгө тараа, сүт болган дүк сазар талзы-биле хуузелдин Танды районда «Кызыл партия» совхоз база эки күсеткен.

Көдээ ажыл-агый мураакчыларын хуузелдин база калба-биле өзүп турар. Бистин областын сураглы кижилери боттарында алган үлөөлдерин чүгел аларын күсеткен эвес, харын хей-хей салгалыларны база белдээрлер. Чөөн-Хемчик районда «Октябрь 30 чыл» колхозтун хойжугу. Социалисттик Күш-ажылдын Маалыры, сураглы малчин Оржак Лопсанчап 1960 чылда 100 төрүп хойга өвөштур 162 хураган алган, 1959 чылда СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунга берген өзүн элел шыдаан. Чаш малды доруктуруп амгы талзы-биле О. Лопсанчаптың көргүзгүчери болуну көдөөнүдээни 3,6 катан, райондазынан — 2,6 катан, областыннан — 3 катан ажыл турар. Ол түнелди эш Лопсанчап

хойду чылда ийи содалдарыннын күсели-биле челин ал турар, бир эвес тарып боозалыгын ол калба-биле ажылдаан болза, оон көргүзгүчери оон-да белдик болур ийи деп илеткелчи чугаалган.

Бодунга өзөн берге байдалдар таварышса-даа, Социалисттик Күш-ажылдын Маалыры Уруле Калдан («Тээди» совхозта) база-да 100 хойга өвөштур 145 хураганарын ал, эки түнелдик болган. Ол ышка «Чыраа-Бажы» совхозта эш Сат Сагбалдай 100 хойга өвөштур 164 хураганын 1960 чылда ал, кайгамчык эки чедишкенин болган. Оон ышай илеткелчи 1960 чылда 70 хойга хойжугу 100 хойга өвөштур 100 — 164 баш чеди хураганарын алганмы, 40 хойжугу ортума-биле хой бүтүрүнгөн 3 — 6,6 кг чеди дүктү кырганын демделген. Областа сураглы бызаа ажаакчылары Атаффа Билиева, Ольга Атаберт, Мария Алексеева болган өскөлөр-да боттарында бажылаан бызааларын менди доруктурупшан, оларын хонуста немелде дензин 500 — 890 грамм чедиргенер.

Сураглы хаван ажаакчылары Даба Донугар, Елизавета Ильина болган өскөлөр-да (шуну 21 хойга) база-да эки түнелдик болган. «ИТНА-нын 25 чыл» совхозтун хаван ажаакчыны Соия Хайын 1960 чылда 1183 хаванарын семиртер азырап, күрүнөгө 1064 центнер хаван элел дуагалан.

Областын сураглы сазачылары С. Баукова, О. Шанмак, Т. Маппал, М. Хроменко, А. Барманова болган өскөлөр-да (30 хойга) 2000 — 2816 кг чеди, 96 сазачылар 1500 кг, барык 180 сазачылар 1200 кг чеди сүтүн инек бүтүрүнгөн саз алганнар.

«Кызыл партизан» совхозта Н. Федосеекко 89 гектар черден кукурузанын ногаан массазын 597 центнер дүктүн ийи чылы улай өстүргөнү база ында Ф. Федорен 82 гектар черден 500 центнер дүктүн алганын илеткелчи оон ышай демделген.

Партия-организастик болган партия-политиктик амгыдык белдик демделгеш тургускан, амгы-агыйнын бугу амгыларын боттут удуруткучуларны баштап, амгы-агыйнын социалисттик системаны өстөрүтүм болулар аргалары деп чүгел көдээ ажыл-агыйнын мураакчыларын, бригадаларын болган өвөндөрүнүн дуржулазын көдөөтүп турар деп эш Тока чугаалган.

Оон ышай эш Тока партия-организацистик амгыдын четпестеринге доктаган. Көдээ ажыл-агыйнын удуруткучун денелди кулу болганын үнүп-дүктү дүк кулу болган: тараа култуларыннын — 6,9 центнер, силостар кукурузанын — 112 центнер, картофелин — 24 центнер, ногааларын — 39 центнер болган. Оон түнелдине область күрүнөгө тараа сазарыннын планын күсеткени үскөн. Колхозтарын болган совхозтарын хей туртуу өрөөнүн болган мал чени тараал-биле хандыртып албааннар база колхозчуларын күш-хүнелеринге сазакка кылдырга чок болган. 1960 чылда бугыч чен-сүрүтүп тургузуп албааны-биле колхозтар болган совхозтар хей мун баш маллардан когарар. Төрүү хойларын баш саны өзөр туржук, 8 хуу кызырлыган.

Оон түнелдине область мал амгыдын продуктуларын бүдөр болган күрүнөгө сазар талзы-биле көргүзгүчлеринин чагызын-даа күсеткөөн. Ол ышка дүктү белдиринин, малдын баш санын өстүренин болган продуктуларын көдөөлдеринин көргүзгүчери база күсеткенин белган.

Устунде чүүлдерден алган көдөө, бистин областа чер болган мал амгыдын дүвүренин байдалда турар тур деп эш Тока айткан. Илтижазжак СЭКП обком, облустук ком, райкомнар болган райкуукомнар база колхозтарын баштап черлер болган совхозтарын дирекция черлерин амгыла бар турар четпестерин до-дөөн чыйлаткан. Бо чылдын баштайгы кварталында байдалды элел аларыннын өржөкчү чүгүлө көмчелерин аларыннын чүгүлөзүн илеткелчи айткан.

Сибиринин көдээ ажыл-агый мураакчыларын Новосибирск хоорайга март 7-ден 9-ка чеди болун эркен чөвүлел хуузелдин бистин областын төдөөлери кирип чорааш, Тыванын амгыч чоннарыннын күзел-соруун илереттишкан. 1961 чылда дараазында хуузелдерин алган: тараа култураларыннын дүжүдүн гектардан ортума-биле 12,1 центнерин, сүт-быштан чен быжыгын кукурузанын ногаан массазын — 300 центнерин, чимге-тарааны — 12 центнерин аларын хуузелген. Оон ышай күрүнөгө: тарааны — 6,4 миллион пудту, этин — 18,5 мун тоннаны, сүтү — 16 мун тоннаны, дүктү — 1702 тоннаны сазарын база хуузелген.

Бо болза көдээ ажыл-агый бистин күсүдөрүн чүгүлө сорулгаларына чок болур.

1961 чылда тарылга шөлүн 295,4 мун гектар чедир умур-луг бис. Тараа култураларын 204,5 мун га, кызыл-тасты — 111,6 мун га, чимге-тарааны — 28 мун га болур. Тараанын никти чыылдазы 14 миллион пуд чедер.

Чер болган мал амгыдын продуктуларын көдөөлдеринин практиктик көмчелеринин дугайында айтырыга доктааш, ол талзы-биле областа бар аргаларын болган култураларын дугайын эш Тока демделгеш чугаалган.

Бо чылдын агротехниктик көмчелерини шынтыг сагырыне ооза кичөөтөй илеткелчи угаалдырган. Хар өрөөн билек чайын болган кулун аңдарган черлерин шылган бажырып, ийи катан өртүрер иликтөөшкенин кылды. Тараа чажар шөлдерин амгы белдөөшкө, тарылга ыш 8 — 10 амгы хуузелдине доо-зар, 180 мун гектар черин тарааны чүгүлө сарттуу өрөөн-биле тарааш, 60 мун га черге чыдалаан кызыл өдүрүгүлү чажышкынын биле кылды. Бир-тө бисте чакмы аңдарга хей болган төдөөлө, тарылганын оң хымачалык болган кыска хуусада өртүрер. Моон согар черин чазын улуу аңдар чоруктан чыгаар төдөөлө, бо чылдын 1962 чылдын тарылгазына 88 мун га чайгы чер аңдарызын, 49,5 мун га кур черлерин аңдарызын, 187,3 мун га күсүк аңгыс черин аңдарызына кылды апаар.

Мал амгыдын улам ышай көдөөлөр болган оон продуктуларын белдирер бугыч чен-сүрүтү белдээр-ринден камааржыр. Оон кол чүдүлө болза, кууруза болган чигир сей-лалы болур. Олар чокка мал амгыдын буртунаар шимчелин көдөөлөр болдунмы деп Н. С. Хрущевтин айтышканын утуп болбас деп илеткелчи чугаалган.

Бо чылдын 18 мун га силостар кукурузанын болган 600 гектар чыгыр сөкөөлүн область өстүрүп турар. 1961 чылда чаш тармырымыс чигир сөкөөлөр бир-тө бисте картофель, түрпөс шышкы културалар өзүп турар болганда, ол эки өзүп болурун илеткелчи айткан, оун өстүрүшүн механизастыгын бригадаларын тургузарыне амгы-агый удуруткучуларын кичөөтөйи угаалдырган.

Эт бүдүрүшүн көдөөлөр сорулгаларына төрүтү инектерин, хойларын, хаванарын баш санын өстүрер чүгүлө. Күрүнөгө сазар-биле бо чылдын область 205,8 мун баш хой, өшкүнү, 24,1 баш мыйсыттык бод малды, 29,3 мун баш хаванын, 184 мун баш куштарын өзөгө болган семиртер азыралга тургузар.

Сазар хаванарын семиртер азыраларын Каз-Хем, Танды районнар бо хүндөргө багыч чоруп турары, илтижазжак Каз-Хемде — 48 баш, Тандыда — 108 баш хаван азыралга турары демделгетинген.

Илеткелчи бо чылдын область сүт бүдүрери канчаар чоруп турарына база доктаган. Колхозтар болган совхозтар сүт бүдүрер талзы-биле багыч амгылап турарлар. Март 1-ге чеди оларын белдөөшкө сүдү өргө чылдын ол үезинде турганын 265 тонна өзөш болганы демделгетинген. Районнар нитизин-биле сүт сазарын өркен чылдын денелдинде куудаткан.

Эш Тока мал амгыдын продуктуларын күрүнөгө сазарыннын планы канчаар күсеттигин турарына база доктаган. Март айын 10-да байдал-биле амгы, бири кварталдын планын колхозтар 51,5 хуу, совхозтар 41,7 хуу күсеткен, а энэр чылын ол колхозтарга — 91,4 хуу, совхозтарга — 84,1 хуу турган. Эт сазарыннын кварталдын планын колхозтар — 33 хуу, совхозтар — 27,6 хуу күсеткен, а ол нитизин-биле 41,6 хуу болган, илтижазжак энэр чылын 91,7 хуу турган. Бир эвес энэр чылын бистин область Барын Сибиринин областарын болган крайларын арзылыгы эт болган сүт сазар талзы-биле 2-ти черге турган болза, ам эт сазар талзы-биле 36-ты черде, сүт сазар талзы-биле Россия Федерациясында — 6-ты черде чоруп турар. Моортан чөгүтү түнелди кылды ужуруткучу бис деп илеткелчи чугаалган.

Бо чылдын малдын өлүп хараар чоруу база улуг бооп турар. Бо чылдын кыкы өки, хур тура-да, абылса январь, февраль айларда мыйсыттык бола мал энэр чылымын 51,2 хуу, хаван — 2 катан, хой, өшкү — 50 хуу хей өлүп хараан. Малдын өлүп хараар чоруу Чаз-Хемде, Барын-Хемчикте болган Каз-Хемде хей бооп турар. Дык хей амгы-агыйларда аршыкан малдарын саны көдүдөн турар.

Чакмы тарылга белдөөлү чүгүлө четпестер бар бооп турарын база демделгетинген. Колхозтарын болган совхозтарын удуруткучулар болган оларын тускай өртемчилер чакмы шөл амгында багыч белдөөшкөн турарлар. Элөө хей колхозтар болган совхозтар боттарын четтир санын үрезин-биле хандыртып албааннар. Бүгү амгы-агыйларга чакмы тарылгага хергелөөри-

биле 35.200 тонна үрезин негеттинер турда, ам белетке алдынганы чүгүлө 31.026 тонна ийише 88,1 хуу бооп турар. Илтижазжак Чаз-Хем, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Барын-Хемчик районнарда хей үрезинер четпей турар. Оон туржук чакмы амгы-агыйлар бар үрезинерин өскөө чарыгдар чорукту база бодуруткучулар турар.

Чакмы тарылганын өгөлөөринге чеди каш санын хонуктар аркан. Илтижазжак апрель 1-ге чеди апаар тарааларын кондициялы болган сарттуу үрезинерге солтурун доо-зары чүгүлө.

1961 чылда областын амгы-агыйларын шөлдер 229 мун тонна өдөкти чемичиндикте кылдыр өтөр ужурут. 1960 чылдын күсүк савмелөөнү өзүгээр алгыра, чүгүлө 30,1 мун тонна өдөкти шөлдерге үндүр өскөтөн ийише азы турга чөгүтү планын чүгүлө 13,1 хуузу күсеттигин бооп турар. Ол болза 1 гектар кукуруза шөлүнө чүгүлө 2 тонна онажыр. Ам соруга болза кукурузанын, картофелин болган чигир сөкөөлүнүн, ногааларын тарылгага өдөжөкө чеди 1 гектарга-ла 15 — 20 тонна онажыр кылды чемичиндикте төгери негеттин турар.

Чакмы тарылгага кирер чепсек-херекелерин белдөөлөкчө четпестерин бары база демделгетинген. Чижээлөөргө, тракторларын чүгүлө 77 хуузу белең, оон илтижазжак колхозтарга — 76 хуу, совхозтарга — 80,3 хуу бооп турар. Оон ышай амгыларын селгеткен — 65,1 хуу, илтижазжак — 65,4 хуу болган. «Тээди», «Сүт-Хем», «Найырал», «Элегес» совхозтарда болган Улуг-Хемде «Күш-ажылдын хосту» колхозта техникамын чакмы тарылгага белдөөлү чүгүлө чоруп тура-да, Бий-Хем СТС-те болган ол районун чакмы колхозтарында база Барын-Хемчик СТС-те база ол районун «Шемпэр» совхозта болган «Большевик» колхозта техника селгеткен оон оожум тем-биле чоруп турар. Чөөн-Хемчик районда Ленна аттыг колхозтун мезгеле белең деп айткан 5 илтижазжак чажышкынын-да белең эвези хыла-да үезинде өлөөшкөн.

Чакмы хөвү амгыларынга хергелөөр кынар, чазар материаларын белеткек апа турарында база четпестер бар. Март айын белең байдал-биле алгыра ол амгы терини багыч чоруп турар. Областын колхозтары болган совхозтары 3500 тонна кынар, чазар чүдүлери бодунга эвек алган кадалап шылаар эргалыг тура-да, ам чүгүлө 650 тоннамын эвек алган.

Каз-Хем районун колхозтары чүгүлө 54 тонна, Бий-Хем районун — 11,6 тонна, «Межегей» совхозу — 12 тонна, «УТКА 25 чыл» совхозу — 36 тонна кынар, чазар чүдүлү эвек алган бооп турар. Илтижазжак чазар чүдүлери амгы аппараты алганын 5 — 6 катан хейнү чедирип амгы аргалыг турган.

Оон ышай эш Тока Тыванын төдөөлери Барын болган Чөөн Сибиринин областарын болган автономнук республикаларыннын көдээ амгы-агый мураакчыларыннын Новосибирск хоорайга болган чөвүлел хуузелдине кирип чорааш, мураакчыларын дуржулазын ташышканын, а ол чөвүлел хуузелдине чуртууларын бисте өзүлүг шылазы болганын чугаалган.

Ам кажан планнар чоттаганында, толарга хуузелдер алдынганында, оун чеди илеткелчи бугу аргаларын айттынганды кол чүгүлө болза, чеди чылдын бистин мурунуска салып турары улуг сорулгаларын чедишкенин күсүдери дээш амгы-агый организациаларыннын мобилизагчы болган организациаларыннын денелди белдери, мураакчыларын амгынын дуржулазын бүгү нитинин амгыламы болдуру негетинин турар деп илеткелчи чугаалган.

Бистин үезинде партия болган чазак, бүгү совет улус коммунист тургузушкуну калбак фронт-биле боттандырып турар үедө, партиямы болган куруенин мезгелер, эркенгел-чүк удуруткучу, ас-биле чүгүлө чоруп улуг хараглы болурун, канды-да амгылакчынын амгы-агыйларын оон херек кырында кылган амгы-биле үнелер көөрүн пленумун кирижичилеринге сагындырып чугаалган.

Областын партия организациалары, бүгү амгыч чоннары СЭКП ТК-нын январь Пленумунун шиитпирлерин амгырапта боттандыраар дээш бүгү күштерин, аргаларын болган билгилерин бээр илеткелчин түнелдине эш Тока бүтүрүшү чугаалган.

Пленумга тургузган айтырын чүгүлө талзы-биле саяал-амгыларын берилини илеткелдин дараазында өгөлди берген.

Мурнакчыларнын дуржулгазы—улуг школа

Кур черлер крайынын көдээ ажыл-агый мурнакчыларынын чөвүлел хуралы

АКМОЛИНСК, (СЭТА). Бо хүндөргө Кур черлер крайынын айсылазын амгырагыга кол чүдү — көдээ ажыл-агыйнын мураакчыларыннын чөвүлел хуралы болган. Оон амгылакта СЭКП ТК-нын Бирги секретары, ССРЗ-нин Министралар Чөвүлелинин Даргазы эш Н. С. Хрущев киришкен.

Агрономнар болган сазачылар, партиян амгылакчылар болган мал кадарчылары, металлотарлар болган бригадалар кур черин күчүлүг курунун дугайын чугаалган турар, ол кур чер кызыл-тасты, сүтү, өтти болган дүктү улуг хойну бөөнөгө бодунун күдүлүг арганын илеретери чүгүлө чок болган илеретер-даа ужурут.

Сонгу Казахстандын сазачыларыннын чарыкчыга тилекчи — анык амгылакчы М. И. Герлинская (Коччетав областын «Раздольный» совхозу) инек бүтүрүшүн 5165 килограмм сүтү сап аларын капчак чеди алганын чугаалган берген.

Чөвүлел хуралдын кирижичилери анын чаксап турда, эш Герлинская 1961 чылда инек бүтүрүшүн 5500 килограмм сүтү сап аларын шиитпирлөөн демделген.

Чоокка чеди-ле Кусталай областын Амалгелд районунга чарны көшкүн мал амгыдык колхозтар турган. Ам Тургай хөвүлүдө мал болган таралаан амгыдык 14 совхозтар тургустунган дээрин партиянын район комитетинин секретары О. Нозыбаев дынашкан.

Бир чылдын дургузунда 300 мун гектар кур черлер шигээттинин алдыган. Эртен чылдын 3300 гектар шыга кукурузанын бир-ле дугаарын да тараан болган га бүтүрүшүн 280 центнер ногаан массаны алган. Ам кукурузанын тарылгаларын беш катан көдөөлөр деп турар.

Кур черлер туртууларыннын алычын—алтай агроном Н. М. Чеканова Алтайда мал чени боомдарын тарып өстүрү турарыннын талзы-биле дуржулазын солуккан.

Бодунун саялыгга академик Т. Д. Лысенко кур черлерге үрезин амгыдын экижидер дугайы чугаалган. Чымыр үедө (август орай эвезте) быжар үрезинер-биле тарылгаларын өрте чорударынче шилчирин кур черин совхозтарыннын болган колхозтарыннын агрономнарыга болган удуруткучуларына ол сумелден. Ол чорук га бүтүрүшүн 3—4 центнер дүктү немей амгы арганы бээр.

Оон ышай эш Лысенко бок үнүштер-биле демсөөлүк айтырылгаларыга доктаган.

Баранкул районун «Чудасандыкский» совхозунун мал семиртиччи Абуалы Самбайбаев бодунун амгылын дайныч танымы алар чени кылдыр көрүп турар мен деп чугаалган.

Американ фермер Гарст эки өтти бүдүрүп турар дээрин дынаан мен деп А. Самбайбаев чугаалган. Илтижазжак бистин казахтын ак быжар угсаанын мыйсыттык бола малын эки ажаар болза, Айовода фермадан хей болган оонундан дээр шылаарыг өтти бээр дээринге бүзүрөө мен.

АКМОЛИНСК районун Новосибирск ортумак школанын ону класмын өрөөнчели Владимир Брагининин меделгени болза, совет школаларын көдээ ажыл-агыйнын амгылакчыларыннын шиитпирлер турар улуг сорулгаларыннын хажызынга турбас ужурут. Олар болган кыстар тракторларын болган комбайннар башкаларынга өрөөн, кызыл-тасты болган кукурузаны тарып өстүрүп, малды ажаап, азырап турар.

Бүгү кластын өрөөнчилери совхозка амгылаары-биле артар деп комсомол хуралына шиитпирлер алганын В. Брагин чугаалган.

Наволдар областын Ленна аттыг совхозунун трактор-хөвү бригадаларын бригаданы И. Д. Назаренко чакмы амгылакта бригаданын канчаар белдөөткен дугайын чугаалган берген. Бо чылдын 4 мун чыгам гектар шөлүн да бүтүрүшүн 16 центнерден эвез эвес тарааны алары шиитпирлөөттинген.

«Атбасарский» совхозтун хойжугу, Алма-Атанын зооветеринария институтунун 5-ки курузунун эчөөнчү студенти А. Амхметжановун чугаалганы болза, 30 чылдарын мурунуда тургустунган ол амгылакта атам болган авам хойжугулар болуп амгылап турган чүгө. Өт-бүленин иштиден хойжугулар бригадаларын тургускан бис, ол бригадалар авам, кадайын база мен кирген бис деп эш Амхметжанов чугаалган. Бистер бодурустун колдымыста хой бүтүрүшүн 6,5 килограмм чимге-нарын дүктү кыргып алган бис.

Чөвүлел хуралга армян өрөөндө А. А. Бабжурцян, Алтайда көдээ амгы-агыйнын өртем-шииткелди институтунун директору Г. А. Наливайко, комсомолун Кур черлер крайкомунун секретары Ю. Г. Полянский болган өскөлөр-да база саяал бертишкен.

Чөвүлел хуралга СЭКП ТК-нын Бирги секретары болган ССРЗ-нин Министралар Чөвүлелинин Даргазы эш Н. С. Хрущев чүгө чугаалган. Эш Н. С. Хрущевтин чугаалын улуг кичөөтөй-биле дынаан болган димчиптиг, үргүлчүлөдиг амгы чарышканын каш удаа өзүп кирип турган.

Эш Н. С. Хрущевтин чугаалын Совет Эвилелинин бүгү радиостанцияларыга дамчыткан.

Чөвүлел хурал Кур черлердин крайын совхозтарыннын бүгү өр, херэжөн амгыларыннын, өзү, херэжөн колхозчуларынга, көдээ амгы-агыйнын тускай өртемчилеринге кийгырганын хуузел алган. Ол документте чугаалган турары болза, кур черлерге шавар талаашканын болган эгээртимес байдалтарын амгылаарыннын улуг программанын партиянын чараал үезинден бээр чүгө чеди чылдар өркен. Бистин денинчи партиянын ханы мергенни болган өтүр өртүргүшүн амгырап база катан балыткан база коммунистче массаларын тилдөөлүг бажымын оруун мондастарын арадалашкан кым-бир кижилерин шыгымыз-биле база катан бугу шылаан.

ОБЛАСТА СҮТ, ЭТ САДЫП АЛЫР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ БИРГИ ИВАРТАЛДЫН ПЛАНЫНЫН КУУСЕТТИНИН ТУРАРЫ

(1961 ч. март 10-да, хуу-биле)

Районнар	Сүт	Эт
Току	166,0	147,9
Бай-Тайга	92,0	29,3
Эрэн	82,0	7,4
Сүт-Хөл	81,0	36,7
Каз-Хем	56,1	114,4
Танды	53,5	42,8
Улуг-Хем	44,1	44,6
Бий-Хем	43,8	56,2
Өвүр	42,1	1,7
Барын-Хемчик	37,0	44,1
Тес-Хем	36,0	4,6
Чөөн-Хемчик	33,6	28,4
Чаз-Хөл	27,4	76,0

Март 10-га чеди область бирги кварталда сүт садып аларыннын планы 49,2 хуу, а эттин — 41,1 хуу күсеттинген.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Политиктиг ажылды улам күштелдирер

Ажылчы чоннар депутаттарынын чер-чер Советтеринге сонгулдаарга белеткедери үезинде база СЭКП ТК-нын январь Пленумунун төөгулүт шийтирилери калаа-биле таныштырылган холбаштыр, ажылчы чоннарын ортузунга политиктиг ажылды экижидер талазы-биле Эриан районун партия организациалары аэзон ажылдарын чоруткан.

СЭКП райкомунун бюрүз болгаш партия аге организациалары сонгулдаар үезинде чорудар политмассалар ажылдарын талазы-биле хемчеглери бадылаан. Ол аэузгар агитаторларын район семинарын ийи уда эрттирген, колхозтарга болгаш абан-организация черлеринге агитаторларын хуралдарын эртирин, апаа агитаторларын мурнунда саалдыган соругдаларын чугаалакчы көргөн.

Партиянын политиктиг ажылчынын төштери болур 7 агитпунктулар, 7 кызыл-өгдөр, 3 кызыл-булунар бар болгаш мына нитизин-биле 167 агитаторлар ажылдан турар. Агитаторлар шитер Дамба, Бар-оол, Амрыгот, Этер, Сырат, Нураат, Бурбабай, Дорут-оол, Васюков, Бедерева, Исаява болгаш өскөдөр-даа боттарынын агитатор хузааларын эки хууседип турарлар. Район төшүндө аш бэлзеге дууртуган агитпункт болгаш Бай-Дага аш Кунаа-жашка дууртуган агитпунктулар өске черлерде тургустуган агитпунктулардан дөре ажылдан турар. Олар агитаторларын ажылчын угулчу дууртуп, агитпунктуларын көрүштүтүп кылдыр дерип шимсез болгаш организациаларын хузааларын угулчу чорудуп турганнар. Чер-чер Советтеринге сонгулдаарга белеткедери үезинде районун культура-чырымыкшык абан черлери база багай өскө ажылдан, сонгулдуларга 212 киши семинарларын, 30 концерттерин көргүскөн.

СЭКП райкомунун илеткедилер бөлүгүн болгаш политиктиг бөлүгүн өртем-билегер негедер таалазы-биле илеткедилер район салбырын кезигүүнүн күжү-биле өсүүтү айларын иштиде 133 кезек черге илеткедилери, лекцияларын

организастан. Оларын иштиде эштер С. Байы, С. Сарыгбан, К. Балыр, В. Эрентин, И. Айдын-оол, Г. Дамдын-Сүрөөн, К. Яндаа, К. Борбак-оол олар чон ортузунга политиктиг илеткедилери, лекцияларын доктаамал кылып турарлар. Районун ажылчы чоннарын чер-черге болтуган хурадаларына СЭКП ТК-нын январь Пленумунун төөгулүт материалдарын танышкал, районун ажылчы чоннары партиянын ХХП съездине чедишикинги учуражыр дөш белиткен социалист хузааларын алганнар. Чижээ, «Коммунисте орук» колхозтун хоочун хойжуу эш С. Сагаачы төрүүр 100 хойдан 120 хураганнары өстүрер болгаш хой бургузундан 2,5 кг дүктү алмын, бодунун күжү-биле 10 тонна ситенин белеткээрин хузаалган. Ам үезде аш Сагаачынын кодыннда 145 төрөн хойларын хураганнары менди алганнар, эки доругун турар. «Кызыл сылдыс» колхозтун саанчымы эш Д. Сагаачы бодунга быжыгатынган инектерин инек бургузундан ортумаа-биле 1650 литр сүттү сап алмын, «Мөрөн» колхозтун ирт кадарымы С. Менди ирт бургузундан ортумаа-

биле 4 кг дүктү кыргып алмын. «Чаа орук» колхозтун хойжуу эш И. Авыккай төрүүр 100 хойдан 120 хураганнары өстүрер болгаш тыва уксаалы хой бургузундан 2,2 кг дүктү кыргып алмын хузаалган.

Адынган хузааларын күтүсидир дөш колхозчу ажыл-ишчилер амгы үезде кызымак ажылдан турарлар. Районун колхозтарында төрөн 6485 хой, ишкунун 6443 аял, хураганын, 72 төрөн инектерин 72 бызааларын менди алган.

Чер-чер Советтеринге сонгулдаарга белеткедери үезинде партия организациаларын ал чоруткан хемчеглеринын түннелинде март 5-те эркен сонгулдаарга районун сонгулчу чоннары шупту киришкенер.

Чер-чер Советтеринге сонгулдаарын үезинде чедип адынган эки дуржулгаларын улам быжыгалап, партиялык политиктигиделиги ажылды мөөн сонгаар улам экижидери районда партия организациаларын мурнунда кол соругдаларын бирээзи болур.

Т. БЕГЗИ,
СЭКП Эриан райкомунун пропагандиз

ПРИМОРСК КРАЙ. Буш ажылчынын инкубатор станциалары дага оолдарын бодун чыл дургузунда алдырыче шилчкен. Дага оолдарын өстүрүп турарында сезонут үени чайлаар чорук күш калканын чон ажылдар органы берип турар. Эң продуктулук күштар кышкы үезде оолдар кылдыр тургустунган болгаш бо чылды-на чуртаны берип өгөлзөр.

Хороль станция күчүлүт инкубаторлар-биле дериттинген. Ол станция ажыл-агыйларга ам берин 46 муң дага оолдарын берген, а бугу чылдын дургузунда чартык миллион ажылчы бөөр ийикке, өрткен чылдындан 100 муң хой болур.

Чурунта: инкубатор цетинде чуртулар салыр черде белеткедери. Фото Н. Назаровтуу.

СЭТА-нын фотохрониказы.

Коммунистерниң болгаш партия кезигүүнү эвестериниң улусчу блогуңуң чайыннанчак тиелелгези

Ажылчы чоннар депутаттарынын чер-чер Советтеринге сонгулдаарын түңнелдери

Бо чылдын март 5-те, эвиледекен тос республикаларга — Россия Федерациязын, Украинанын, Узбекстанын, Казахстанын, Литванна, Молдавиянын, Киргизиянын, Таджикистанын болгаш Туркмениннын ажылчы чоннар депутаттарынын край, область, округ, район, хоорай, көдээ болгаш суур Советтериниң сонгулдаалары болган.

Сонгулдаа кампаниязы чугула үезде — СЭКП-нин ХХII съездин чылдырар дугайында, көдээ ажыл-агыйын улам ийди хөгжүдөр хемчеглер дугайында СЭКП Төп Комитетинин январь Пленумунун шийтирилери сорул кирген чоңуну дүрү-ажылчы болгаш политиктиг көдүрүшкүсүнү үезинде болуп эртен.

Бадыйлашкынар тус черлерин шити бөлгөш эртенгиин 6 шакта эзелден болгаш дүңкенин 12 шакта доозулган. Апаа сонгулчулар белдик организациаларын болгаш идеология база катал илеткеген. Ол болза коммунистерниң болгаш партия кезигүүнү эвестериниң улусчу блогуңуң чоннар Совет чакаты долган чонуну улам сыйры каттышка-нын херекчелер турар.

Сонгулдаар болуп эртен бугу республикаларга коммунистер болгаш партия кезигүүнү эвестериниң бугу Советтериниң депутаттарына сонгултурган.

Эвиледекен республикаларга сонгулдааларын түннели менд алаан чоруткан. Ажылчы чоннар депутаттарынын край, область, округ, район, хоорай, көдээ болгаш суур Советтериниң сонгулдааларын түннели РСФСР-ниң Чуваш Советинин Президиумунга чудаашкан.

Ажылчы чоннар депутаттарынын 6 край, 49 область, автономут об-ластарын 6 область, национал округтарын 6 округ, 1947 район, 860 хоорай, хоорайларын 203 район, 22731 көдээ болгаш 1587 суур Советтериниң депутаттары сонгултурган.

Нити сонгулчулардан сонгулдаарга киришкендерин хузуун тодаргаларга: крайларга — 99,93, областтарга — 99,92, округтарга — 99,92, районнарга — 99,93, хоорайларга — 99,90, хоорайларын районнарына — 99,89, көдээ Советтерге — 99,93 болгаш суур Советтеринге 99,91 хуу болган. Мөөн ал көрөгө сонгулчуларын барак шуптузу бадыйлашкына киришкен.

Сонгулдаа киришкендерден коммунистерниң болгаш партия кези-

гүүнү эвестериниң блогуңун камдаалам дөш бадыйлааннарын хузуун көргүзгө: крайларга — 99,48, областтарга — 99,34, округтарга — 99,14, районнарга — 99,3, хоорайларга — 99,16, хоорайларын районнарына — 99,23, көдээ Советтерге — 99,11 болгаш суур Советтеринге 98,84 хуу болган.

Сонгулдаар дугайында Дүрүмүн 108 чүүлүн барымдалаарга күш чок деп санаткан бюллетениер 2211 болган.

Бо түннелдер болза, коммунистерниң блогуңуң камдаалгы дөш сонгулчуларын чангыс электиги бадыйлаан киришкен. Республикалар айы-биле бугу чер-чер Советтеринге 971,242 депутаттар сонгултурган. Сонгултурган депутаттарын 41,7 хузуу херэжениер, 54,4 хузуу партия кезигүүнү эвестер, 60,4 хузуу ажылчынар болгаш колхозчулар болган.

Район Советинге сонгулдаар талазы-биле 1 сонгулдаа округунуң, көдээ Советке сонгулдаар талазы-биле 167 сонгулдаа округунуң, суур Советинге сонгулдаар талазы-биле 4 сонгулдаа округунуң бадыйлаар камдаалгы бадыйлашкына хой хууну ап шываазанындан депутатка сонгултурбаан.

Хоорайнын район Советинге сонгулдаар талазы-биле 1 сонгулдаа округунга, суур Советинге сонгулдаар талазы-биле 4 сонгулдаа округунга, көдээ Советтерге сонгулдаар талазы-биле 11 сонгулдаа округунга болган сонгулдаар сонгулдаар дугайында Дүрүмүн үзүңнелден күш чок бодурткан. 7 сонгулдаа округтарына, оон иштинде хоорай Советинге сонгулдаар талазы-биле 1 сонгулдаа округунга, көдээ Советке сонгулдаар талазы-биле 6 сонгулдаа округунга сонгулдаар болбан.

Ол бугу округтарга сонгулдааларын «РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарынын край, область, округ, район, хоорай, көдээ болгаш суур Советтеринге сонгулдаар дугайында Дүрүмү» дүштүр катал чорудар.

Украинаның чер-чер Советтеринге 39,014 депутаттар сонгултурган. Оларын 37,9 хузуу херэжениер, 54,21 хузуу партия кезигүүнү эвестер, 65,67 хузуу ажылчынар болгаш колхозчулар болган.

Узбекстаннын чер-чер Советтеринге 62,776 депутаттар, оларын 50,84 хузуу херэжениер, 59,86 хузуу партия кезигүүнү эвестер, 67,5

Казахстаннын чер-чер Советтеринге 84,140 депутаттар сонгултурган. Оларын 33,53 хузуу херэжениер, 50,6 хузуу партия кезигүүнү эвестер, 54,55 хузуу ажылчынар болгаш колхозчулар болган.

Молдавиянын чер-чер Советтеринге 27,102 депутаттар, оларын 45,5 хузуу херэжениер, 58,1 хузуу партия кезигүүнү эвестер, 65,1 хузуу ажылчынар болгаш колхозчулар болган.

Литваннын чер-чер Советтеринге 32,831 депутаттар сонгултурган. Оларын 37,35 хузуу херэжениер, 60,58 хузуу ажылчынар болгаш колхозчулар, 65,26 хузуу партия кезигүүнү эвестер болган.

Таджикистаннын чер-чер Советтеринге 15,339 киши сонгултурган, оларын 41,0 хузуу херэжениер, 49,9 хузуу партия кезигүүнү эвестер, 65,2 хузуу ажылчынар болгаш колхозчулар болган.

Туркмениннын чер-чер Советтеринге 14,508 депутаттар сонгултурган. Оларын 38,66 хузуу херэжениер, 64,92 хузуу ажылчынар болгаш колхозчулар, 52,09 хузуу партия кезигүүнү эвестер болган.

Киргизиянын чер-чер Советтеринге 17,718 киши сонгултурган, оларын 39,34 хузуу херэжениер, 54,33 хузуу партия кезигүүнү эвестер, 59,86 хузуу ажылчынар болгаш колхозчулар болган.

Молдавиянын чер-чер Советтеринге 27,102 депутаттар, оларын 45,5 хузуу херэжениер, 58,1 хузуу партия кезигүүнү эвестер, 65,1 хузуу ажылчынар болгаш колхозчулар болган.

Литваннын чер-чер Советтеринге 32,831 депутаттар сонгултурган. Оларын 37,35 хузуу херэжениер, 60,58 хузуу ажылчынар болгаш колхозчулар, 65,26 хузуу партия кезигүүнү эвестер болган.

Таджикистаннын чер-чер Советтеринге 15,339 киши сонгултурган, оларын 41,0 хузуу херэжениер, 49,9 хузуу партия кезигүүнү эвестер, 65,2 хузуу ажылчынар болгаш колхозчулар болган.

Туркмениннын чер-чер Советтеринге 14,508 депутаттар сонгултурган. Оларын 38,66 хузуу херэжениер, 64,92 хузуу ажылчынар болгаш колхозчулар, 52,09 хузуу партия кезигүүнү эвестер болган.

Киргизиянын чер-чер Советтеринге 17,718 киши сонгултурган, оларын 39,34 хузуу херэжениер, 54,33 хузуу партия кезигүүнү эвестер, 59,86 хузуу ажылчынар болгаш колхозчулар болган.

Аныяк коммунистер-биле ажыл

СЭКП ТК-нын айтышкынарнын болгаш шийтирилери күтүсидирин, сонкоз бугурулгезинин мурнакчыларын, көдээ интеллигенциянын иштиден төлентип кижилер-биле бодунун хузааларын калаарлар, аныяк коммунистерин кижилер талазы-биле бистин партия организациалары өсүлү чамдык ажылдарын кылган.

Эртен чылдын партиянын кезигүүнүн 1, партия кезигүүнүн камдаалгына 9 кижини хузаалган, бо чылдын ол кандидаттарын иштиден 5 кижини партия кезигүүнүгө кирип алганнар. Оларын аразында суралгы хойку С. Кандаа, аныяк хойку С. Чалтамаа, мал эчмачи К. Кенялек болгаш өскөдөр-даа.

Партия организациалары аныяк коммунистерни сонкоз бугурулгези-

нин шийтирилги участоктарына быжыгалаарыче кичөөгөйи углаштырып турар. Чижээ, партия кезигүүнүгө чак кирген аш Удус солхозтун участога сүт-бараан фермазынын эртелекчиде ажылдан турар. Партия кезигүүнүгө кандидат эш Сендаж мурнунда трактор бригаданын учетинги тургаш, ам агроном болган. Ол ишкан партия кезигүүнүгө кандидат агроном эртемни эш Даржаа сонкоз бугурулгезин хөгжүдөр дөш бугу күжүн, билин берип, хой-нити ашкында идеология кириш турар.

Партия организациалары партияга төлентип кижилерин хузаал ап, бодунун составынын саын өстүрүшканын, шынарын экижидери чедип ап турар. Оон организациалары мурнундагымын экижидер. Коммунистерни хуралдары идея талазы-биле аэзон белдик дегнеге эртин турар.

Аныяк коммунистер партия чарымыкшыктын бөлүгүндө чамдык хараа туттуган. Олар шуптузу партияга даалганы ажылдан турарлар. Аныяк коммунистер хойжуулар эштер Кандаа, Чалтамаа олар партия организациаларын агитаторлар. Олар чамдык төп болган область солдуннарын чыл хузаасалыг чагылып алганнар. Боттарынын радиоприемниктеринде бистин чуртувуста болгаш область болушкуннарын хун бугу аныаа, чогулдаа малчынар ортузунга агитация ажылды угулчу чорудуп келгенер. Оон-биле эртелешип, олар боттарынын каадында малчыны ажааладын, өдөк кыштаан үлгерип тургускан. Ол хойжуларын чурталгаамыдыралынын байдалы эки, илаагы эш Чалтамаанын чурттан өрөр бакчынын ары-шеверин, өскө ажыл-агыйын байдалын малчынар мактал турарлар.

Сонкоз бугурулгезинин мурнакчыларын, көдээ ажыл-агыйын тускый эртемчилерин, механизаторларын иштиден төлентип кижилерни партия хузаалыгына хандырырыче бодунун кичөөгөйи партия организациалары мөөн сонгаарга улам күштелдирер.

А. АДЫГБАЙ,
Бай-Тайгада «Төдди» совхозтун Кызыл-Даг участогуна парторганизация секретары.

Коммунистерниң хуралы

СЭКП ТК-нын январь Пленумунун төөгулүт шийтирилери амыралга боттарынар, партиянын эзелтеги ХХII съездине төлентип учуражыр дөш Барыш-Лемчиате «Большевик» колхозтун ажыл-ишчилери амгы үезде сорул киришкенни ажылдан турар. Колхозчулар ортузунга калаарган социалист чарымык мурнуку одурунда артык коммунистери чоруп турар.

1961 чылдын чаксы таргалыганга белеткедилер чоруп турарынын дугайында чугула айтырыган коммунистерниң хуралына чокта чак тодаргай чугаалажы көргөн. Чаксы таргалыганга 6—7 ажыл хунарында белдик агрохемиктиг дегнеге эртерип дөш ап чорутууган хемчеглери хурал дегнегээр. Чижээ, үезинге кезгилээр эки шынарын 120 тонна кызыл-тасты, 45 тонна арбайын, 6 тонна чинге-тарааны колхозтун тараажылар арылган, тускый түзү турар. Механизаторлар 12 тракторларын, оларын адымын болгаш өскө-даа херекчелдерин септээ.

Чаксы таргалга белеткедилер идеология кирип турар Шадгыр, Ошкун-оол, Хирлун-оол ишкан мурнакчы механизаторларын, дарганнар: Балы-Делгер, Очур оларын хурал дегнегээр. Колхоз бугурулгезин үстүнде мурнакчыларын хун бурдун нормазын 165—180 хуу

күсүсидер, партиянын ХХII съездине алар бодунун социалист чарымык мурнуку одурунда чоруп турар.

Таргалга белеткедилер талазы-биле кылдынган чүдөлдерде ангыда улук четистерин коммунистерниң хуралы илеткеген. Колхозтун 6 тракторлары, 6 сепкалары амга чеди септеттинген. Оларга херекчелер эржежок чугула артык кезектери чогуру үезинде тып алдырыче кичөөгөйи артык баштаар чери болгаш Кызыл-Мааламатын септегелектика станцияны углаштырыбаан.

Ол ишкан ногаан суузын 15 тонна, тарымак ситенин 8 тонна уезини четес болуп турар. Оон ийди картофель уезинин чогуру үезинде тыптыкын алдырыче кичөөгөйи салдынамын хуралга савал берген коммунистер шынгын шүтүмчүлээр. Суттаг бугуларын белеткээр, шынара хемчегилдери чедер талазы-биле ажыл дыла саалаан.

Илерөөн четистерин дүргөн чайддыры, чаксы таргалга белеткедилер эң чоккук хузаасал бугу болгаш хынаачылар доозарын, хову ажылдарынын үезинде тараажылар ортузунга чорудар масса-политиктиг ажылды, организациаларын хемчеглеринын тодаргай планын чогаалды калырын партбюродан болгаш артык баштаар чериден коммунистерни хуралы негээр.

В. ООРЖАН.

Бүгү совет кижилер, социалист лагерьяны чуртуларынын кижилери коммунисте бугурулгези билим-биле бар чорудар. Коммунист нитизинде чедишикинги тургустуу дөш демиселдин мурнуку одурунда коммунист күш-ажылдын бригадалары болгаш шалыкчыларын чоруп турар.

Коммунист күш-ажыл бригадаларынын кезигүүнү азы коммунист күш-ажылдын шалыкчылары дөреге күш-ажыл оларын амыраларынын бири херекчел болуп берген кижилер-дир. Оларын лозуну мындай: «Коммунист бугу-биле ажылдан, чуртап өөренир». Ийди доозуну салып алган кижилер дөреге, коммунист нитизинде чуртуларына боттарын белеткен чурт кижилер-дир. Чуге дөреге, оларын салып алган соругтамы чуге бугурулгезин белдик көргүзүлгези чеди алдыры өскө, оң-биле эртелешип, политиктиг болгаш эртем-билегилерин, мурнакчы дуржулганы могай чокта шийгөөдүн алдыры, амыралга бугурулгези бугурулгези чеге, бодунун өртүнө аштан дууламчынын бедерин болгаш пролетарык мурнакчы өскө-даа белдик принциптери алдыры амыралынын кол укканы болуп учурут. Иччанган олар кызыл, амыралынын шуптузу — чангызы дөш, чангызы — шуптузу дөш» деп чаагай принцип-биле өөрүдүп турар.

Бистин Каз-Хем районун Ленин дүтүгү колхозунун саанчылары Ульяна Яковлева, Ульяна Фоминич, Фанна Воронова, Клара Мышкар — чангыс чаагай соругтамы салып алган, коммунист күш-ажыл фермазы деп атты чеди алды дөш чаагай шийгөөшкенине жарып өгөдөөлөр. У. Яковлева 65, У. Фоминич 47, В. Мышкар, Ф. Воронова 16-16 инектерин саал турган-

Удуртулга экиде

Чөөн-Хемчик районун «Большевик» колхозта лекторлар бөдүү лекция пропагандазын калааргыч талазы-биле аэзон эки ажылдан турар. Бөлүктүн лекторлары 1960 чылда 70 ажыл лекцияларын номчаан. Колхозтун клузуна азы кайы-бир черге лекция бөдүү дөшө кижилер көчүт хой чылгыры мырында чангыс болган.

Лекторлар бөлүгүнүн кезигүүнери Куулар, Төгүс, Чылбаа-оол, Шыдыраа олар ажылчы чоннар лекцияларын угулчу номчу берип турар. Бөлүктүн лекторлары боттарынын күжү-биле чак лекцияларын база ажылдан кылып турарлар.

Лекторлар бөлүгүнүн ажылчы эки организациаларына (секретары эш Сенигадэр) ролю улагаткан. Лекторлар бөлүгүнүн планын бадылап, оон ажылчыны дугайын партия аге организациаларын бюрүзүнга, нити хуралга чугаалажы чоруп, лекция пропагандазына партбөдүү кезигүүнери боттары-биле идеология кирип турар. Ол ишкан, бөлүктүн удуруткучу, аныяк коммунист эш Дүкөй-оол партияга даалганы эки күсүсидер, лекцияларын организациаларын, номчутууну турар лекцияларын шынарын хынааарын болгаш чугаалажы көрүүн организациаларын турар.

Мөөн сонгаар лекторлар бөлүгүнүн ажылчы улам экижидер, СЭКП ТК-нын январь Пленумунун материалдарын болгаш мурнакчыларын дуржулгаларын калаа-биле пропагандалар дөш база ырак-уаак чурттап турар малчынарга, колхозчуларга лекция номчутууну өсүдөлдөр дөш лекторлар улам эки ажылдаарлар.

О. ШИРИНДИВИ.

Агитаторлар малчыннарда

Малды хур кыш ажырап дөш демисел бо өйле улам күштелип турар. Малчынарнын ол күннелеринин демиселиниң сорул киришкени чедер болгаш оларын сүмелеткери агитаторлар болуп турар.

«Сүт-Хал» совхозтун, «Алдан-Маалар» салбырынын Көштө малчынарнын ортузуна агитация ажыл эки организациаларына. Мыда агитаторлар О. Өтөк, Амчыгыр олар малчынарга беседаларын

Д. СЮРЮН-ООЛ.

Өөрүнчүг аалчылар

Улут-Хем районун «УТКА 25 чылды» совхозунун Чыланын фермазына кожазында турар «Улут-Хал» совхозтун Кич-Чыраа бригаданын ажылчы аныяктары чокта чак аалдып келгенер.

Аалчылар ферманың ажыл-ишчилери-биле чугаалажып, ажыл-агыйын биле бадыла-биле танышканнар.

Б. ХОВАЛЫГ.

ЧААГАЙ ЭГЕЛЭЭШКИНГЕ—ДЕЛГЕМ ОРУК

Эртен чылдын оларын фермазын инек бургузундан ортумаа саада 1468 кг болган. Чуге У. Яковлева 80 тонна сүттү саган. Ол болза колхозтун бугу саанчыларынын 1954—1955—1956 чылдарда саган сүдүн каттыштыр алганында деп. Бо саанчылар шупту зоотехния бөлүгүндө өөренип турар. 1961 чылда сүт саадынын талазы-биле белиткен хузааларын алганнар. Ол хузааларын күтүсидир дөш кызымак ажылдан турарлар.

«Октябрь 14 чылды» колхозтун Мерген фермазын 7 саанчылары 1961 чылда боттарына быжыгалаан инек бургузундан 1700 — 1800 кг сүттү саар хузааларын болгаш СЭКП-нин ХХII съездининиң ажытынын хунаун таварыштыр коммунист күш-ажыл фермазы деп атты чеди алдырын шийтирилген алган шуптузу ажылдан турарлар. Олар шупту политбюлгүмде кызымак өөренип турар.

Сарыг-Сеп СТС-тин 7 токарлары коммунист күш-ажыл бригаданы деп атты чеди алды дөш социалист чарышта кирип турарлар. Оларын иштиден комсомолчу В. Неждобов институтка кирер деп белеткенин турар. В. Борисов кезежги школанын 10 класында өөренип турар.

«Совет Тява» болгаш «Тилелге» колхозтарда сүт-бараан фермаларын коллективтери база-ла коммунист деп атты чеди алды дөш чарып турарлар.

Ийди-даа болза бо чаагай эгелешкин бистин районда ам-даа чогуу делгем орук албай турар, бо шийгөөшкенине эртен санын кижилер хаара туттуган деп минер учурут бис. СЭКП, ВЛКСМ райком-

нар болгаш оларын эге организациалары бо патриоттук шийгөөшкени чегуру дегнегечи ам-даа көргүсидер турар болгаш бо талазы-биле организациалары кышкы чорудуп турар. Коммунист күш-ажылды деп адаттырар дөш демиселдин турар бригадаларда болгаш фермадарда бугурулгези көргүзүлгези чегуру болуп турар болза, өөрдөйгө болгаш өөрүнчү эштин дегнегечи дууламчынын көргүзүлгези аштан тургустунган.

«Совет Тява», «Октябрь 14 чылды», «Тилелге» колхозтарда, СТС-те өөрдөйгө аштырым чугула политбюлгүм-биле кызымактарынган. Политиктиг билинги бедерли чугула-ла харын. Ийди-даа болза өөрдөйгө аштырым камдыг бугурулгези эртемни азы мергежилди чеди алдырыче углаштырып чугула. Иччанган бот өөрдөйгө-биле нити ортумаа эртемни азы тускый мергежилди ортумаа болгаш дөш эртемни чеди алдырыче кижилерин сүмелээр, бо талазы-биле дуулаары чугула.

Шуптузу—чангызы дөш, чангызы—шуптузу дөш» деп боттарынын лозунун Ленин аттыг колхозта коммунист күш-ажыл фермазы деп адаттырар дөш демиселдин турар ферманың ажылдамчылары ам-даа белдик дегнеге тутуян турар. Чижээ, оларын эки Клара Мышкар ам херек кырында фермада ажылдап турар. Ол коллективтери кезигүүнери Клавдиян дугайында айтырыгы бирден-бирөө чокка оварымчылгы чугаалажы көрүп тургаш, оон фермага кызыла ажылдан эртен турарын чеди алды учурут турганнар. А херек кырында олар ону кылааннар, иччанган Клава эш-өрүнчү дегнегечи деп чүвени

көрбөөн учурунда, бодунун өөрүнчү хоруу берген. Партия аге организациалары (секретары эш Донтак) ол коллективтин ажылчы бодунуну кичөөгөйи кошкыткан.

Нитинин эргэ-ажымы дөш чугула кижилерин кижилеринин айтырым тус-тус кижилер дөш демиселден эгелээр учурут. Чуге дөреге, кижиниң хузаа хомулаанын азы өөрүшкүзүн өртү дегне үлөйжип, оон кызымак чазымын эйил алды дөш өөрүнчү кылып турарын ол кижиде берип биле берген, бодунун эштеринин арып-аууру дөш, оларын сөткенинге өөрүнчү эки ажыл-херектерин кылып учурут мен деп чүвени бодунун ыдыктыг хузааларын кылдыр ол хузаа алып ашаар. Эки сеткенинин ханымындан эш-өрүнчү дуулаары — бригаданын кезигүүнү бургузуну амыралынын чангылы болган турар учурут. Оон-биле эртелешип, районун колхозтарына болгаш тус-тус бугурулгези черлеринге коммунист күш-ажыл бригаданы деп ат дөш чарышты улам калааргычы-биле организациаларын кичөөгөйи ажылдарын күштелдирер соругтамы партия болгаш комсомол райкомнарын база аге организациаларын чугула соругдаларын бирөөн кылдыр көрүп турар бис. Бо херекке кол-ла чүве болза, бо чаагай эгелешкинни кошкытамы, ол атты чеди алган бригадалар азы кижилер ол атты улам белдик, арыг адылаары болур.

СТС-те тракторларын олаага аппаратураларын тогары Шипалин биле Ленин аттыг колхозта механиктер Борисов олар коммунист күш-ажылдын шалыкчылары деп атты чеди алды дөш ажылдан турарлар. Оларын сагыла-чуруму

Бай-Тайга района «Төдди» совхозтун хойжуу Салчак Чулдум чели чылды ийни чылмыза 100 хойга ошаптар 143 хураганнарын доруктурган, хой бургузундан-не 1,9 кг дүктү кыргып алган. Ул малчын 1961 чылда 100 хойга ошаптар 150 хураганнарын алдыры хузаалган. Хойжуа ам 171 хураган бар. Ийи оолашкынын күсели-биле хойку хузааларын күсүсидер бугурулгези турар.

Чурунта: С. А. Чулдум,
Каз-Хем,
С. ПАВУ.

Чурунта: С. А. Чулдум,
Каз-Хем,
С. ПАВУ.

Тыва автономнуг областа хэй уругларлыг иелерни „Иениң алдары“ орденнер-биле болгаш „Иениң медалы“ медальдар-биле шаңнаар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун ЧАРЛЫ

19. Салчак Дуу-Дарый Байырооловна — Бай-Тайга районунуң Тээли суурда ажылчын.
20. Салчак Шойгу-Белек Соупунова — Бай-Тайга районунуң «Найрал» колхозунуң колхозчусу.
21. Сандан Иргит Чарынчыковна — Бай-Тайга районунуң Сталин атыг колхозунуң колхозчусу.
22. Сундуй-оол Ман Салчаковна — Бай-Тайга районунуң «Мурнакчы» колхозунуң колхозчусу.
23. Хертек Алай Болашова — Бай-Тайга районунуң «Найрал» колхозунуң колхозчусу.
24. Хертек Долчун Сендиевна — Бай-Тайга районунуң «Найрал» колхозунуң колхозчусу.
25. Хертек Дүүден Шыраповна — Бай-Тайга районунуң «Тилдеге» колхозунуң колхозчусу.
26. Хертек Мандыш Байыровна — Бай-Тайга районунуң «Мурнакчы» колхозунуң колхозчусу.
27. Хертек Намыла Чэон-ооловна — Бай-Тайга районунуң «Найрал» колхозунуң колхозчусу.
28. Хомушку Манаш Доклаковна — Бай-Тайга районунуң «Мурнакчы» колхозунуң колхозчусу.
29. Хомушку Сержин Дамбаэовна — Бай-Тайга районунуң «Кара-Хал» колхозунуң колхозчусу.
30. Шойгу Байырт Биче-ооловна — Бай-Тайга районунуң Тээли суурда ег-бүдө ээси.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даогазы Н. ОРГАНОВ, РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Секретары С. ОРЛОВ.
Москва, 1960 чылдың декабрь 28.

«Областың эң эки хойжусу» деп хүндүтүг атты чеди чылдың ийги чылдына төптүң күш-ажымы-биле чаалап алган. «Өк» совхозтун улуг хойжусу Оржак Тартан болза Кудук деп черде чаа организациястаттыган, механизастаттыган хой бригадаларың бригадирлерине депшөө.

Сурагалы хойжу эш О. Тартанның 570 төрүү хойжун 252-чи марттын чаалыга чедир оодаткан, мынаарга оларын иштиде он хой ийнтоон. Тодут-догаа, шыраар мага-боттук, силг дүктөрлүг, даңгаар ак-ак хураганары көргөндө оларын өстүрүп доруктурган, бөдүүн ажил-иштиге кижиниң чоораалы дем бээр.

Чурукта: О. Тартан бөдүүн доруктурган өстүргөн нарын дүктүг хураганары-биле.

Фотогу А. Бегзинни.

Хой ажылының механизастаттыгн бригадаларын тургузар дугайында

Тараа, мал чеми культураларын, малды болгаш шусту өстүр талаа-биле механизастаттыгн комиссия бригададарын тургузар херек деп эш Н. С. Хрушев СЭКН ТН-ниң январь пленумунга бөдүүн чутгалыга демдады.

Колхозтарда болгаш совхозтарда хойжуларын ажылын болгаш хүдүглерин өрөңи өргөт, оларга билинер-да, билинмес-да болза пай-ла чаңыл болуп калган өргөңи-рөөн чүдүр бар. Чүл дээр, хойжу хойларын чүтле калдар, калжалар, а кыс хойларын болза оода-лашкын үеңиде бир элөөн хедер боор, мынаарга сөөлү үеде ол ажылды тускый хураган ажаар кижилерге (самажыктерге) шуут чууй каар ашарган чуула бар.

Моон учурда хойжу кижини өргө-хүдүгөңи кызын апарган болгаш шуут-ла бөдүңчүрөөн. Мынчаганш, оларда калдыг-да техниктег чөптөгөңүн чок. Оларын ажы-лаштын баулуг салымын шийтирээр ажилдарын чамдыктары кылбастан турар. Чагы үеде малды шын олардып, кыш дээр, чөптөгөңи өргөңи күш-денгидеги кылдыр семиртип азыр түрүбүзе, оон каадамы ала-чагаралар өрттирер азы бичини уругларга доруктур хайыртыр. Малчыларын эвөөн кели бичелен силген кезип азыр, а хой кезип мал чеми белеткер ажылга мырдай киришес. Малга ситенин өскө кажалар белеткер турар. Чамдык хойжулар кыштар калжаларын, чурттаар бакчыларын септелгенин кылмыш, келир кыжын чөгүм каада кыштагаларын беңин билбег болур.

БРИГАДА БОЛГаш ОН ЭРГЕ-ХҮЛЭЭЛГЕЗИ

Бурут автономнуг республика, Казах ССР, Ставрополь край болгаш өскө-даа областтарда тургузунган бригадаларын алдыга, 700 төрүү хойлар, 900 хураганнар болгаш тогулар, 1200 иргенештер—бо хире салым хойларын бригадир, кадарчы-тракторист болгаш база үш тускый кадарчылар, каттыкшак беш салым кижиле ажаар, бир механизастаттыгн бригада болур чүдөңүр. Илдың бригадада 200 га хире тарылга шөлүң, 150 га хире ситен шөлү олар черин үзүп берген болур. Ол 350 га черин 6 кезек шөлдер кылдыр тарылга эелчештирилгенине үзүп алган. Бирги шөл—кызыл-тас, арбай, сула, ийгиин—кукуруза, үшкүзү—тарымал ситен, дөртүң, бешик болгаш алдыгы шөлдер — хей чылда үңөр ситенер. Чер акадар-

Удуртулганы бедик деңнелче

Ажыл-агый, культура тургузушкунунуң талаа-биле районунуң мурнуң салдыгн соруктарын чедишкенин шийтирээр херекке көдө Советтер улуг ролюдуг. Партия удуруга эки тургустунган көдө Советтерде организация-массалык ажылдын деңнелин беңин дуржулга көргүскөн. Ону Бай-Тайга районунуң Шуй көдө Советиниң (даргазы эш Чамый) ажылдын чөптөгөңү көрүп болур. «Мурнакчы» колхозта партия организациясы (секретары эш Кара-Донга) көдө Советтин ажылын хун бүрү удуруг, оон ажыл планын чогаалдырып, сессияларга, күсокмарга, ажылчын чоңур хуралдарыга чутгалык айтканыларын шийли алдырып база шийтирлерин күдөңүнче утлуган боттук кемчелерин ажылдап кылмынга дузалажы турар.

Көдө Советтин күсокмунуң талааларын партия, чаактан шийтирлерин калжалар күдөңин, колхоз бөдүрүлгенине удуртулганы канчал боттандырып турарын партия организациясы доктаамал өстүрүп, ол дугайында илеткелерин коммунистерин хуралдарына, партбюрога диннаап, төдөрэй айтканыларын бериш турар. Депутаттарын оргукулур мурнуңа өттөттөрүн организастаарынче, а ол мышка көдө Советтин чамдык доктаамал комиссияларын ажылын бедик деңнелге тургузушкын партия организациясы бөдүүн күдөңиниң уругула-дырып келген.

Устүнде кемчелерин түңнелиде «Мурнакчы» колхозтун мурнуң салдыгн ажыл-агый соруктарын шийтирээрине Шуй көдө Советиниң ролю көкүзүл-бе бедик. Эрткен чылын колхоз чер ажылын агрохизма талаа-биле элөөн бедик деңнелге чорутуш, тараа кылдыруларын багай өвөс дүдүн ажаар алган. Оон тарааы колхозчуларын херектен бүрүн хандырып турар. Колхоз бо чылдын тарылгына четир кемчээдиг үзөңиңерин белеткен алган.

Көдө Советтин күсокмунуң талааларын партия, чаактан шийтирлерин калжалар күдөңин, колхоз бөдүрүлгенине удуртулганы канчал боттандырып турарын партия организациясы доктаамал өстүрүп, ол дугайында илеткелерин коммунистерин хуралдарына, партбюрога диннаап, төдөрэй айтканыларын бериш турар. Депутаттарын оргукулур мурнуңа өттөттөрүн организастаарынче, а ол мышка көдө Советтин чамдык доктаамал комиссияларын ажылын бедик деңнелге тургузушкын партия организациясы бөдүүн күдөңиниң уругула-дырып келген.

Устүнде кемчелерин түңнелиде «Мурнакчы» колхозтун мурнуң салдыгн ажыл-агый соруктарын шийтирээрине Шуй көдө Советиниң ролю көкүзүл-бе бедик. Эрткен чылын колхоз чер ажылын агрохизма талаа-биле элөөн бедик деңнелге чорутуш, тараа кылдыруларын багай өвөс дүдүн ажаар алган. Оон тарааы колхозчуларын херектен бүрүн хандырып турар. Колхоз бо чылдын тарылгына четир кемчээдиг үзөңиңерин белеткен алган.

Көдө Советтин күсокмунуң талааларын партия, чаактан шийтирлерин калжалар күдөңин, колхоз бөдүрүлгенине удуртулганы канчал боттандырып турарын партия организациясы доктаамал өстүрүп, ол дугайында илеткелерин коммунистерин хуралдарына, партбюрога диннаап, төдөрэй айтканыларын бериш турар. Депутаттарын оргукулур мурнуңа өттөттөрүн организастаарынче, а ол мышка көдө Советтин чамдык доктаамал комиссияларын ажылын бедик деңнелге тургузушкын партия организациясы бөдүүн күдөңиниң уругула-дырып келген.

Устүнде кемчелерин түңнелиде «Мурнакчы» колхозтун мурнуң салдыгн ажыл-агый соруктарын шийтирээрине Шуй көдө Советиниң ролю көкүзүл-бе бедик. Эрткен чылын колхоз чер ажылын агрохизма талаа-биле элөөн бедик деңнелге чорутуш, тараа кылдыруларын багай өвөс дүдүн ажаар алган. Оон тарааы колхозчуларын херектен бүрүн хандырып турар. Колхоз бо чылдын тарылгына четир кемчээдиг үзөңиңерин белеткен алган.

ЭМЧИ ТАТЬЯНА МАТВЕЕВНА

Кедергей арыз, хар дег акхар чоораганга эңгиг болгаш шөвөгүн кылдыр ораагаш, кавай-да салып каан хезиг чаш уруг таалап удун чыгаш. Анык ие хайыралыг түлүндө өскөр өөр-бөш, сеткил ханган хүдүмүрүң, өөрүшкүдүт боданың чыда, оң чамыга эмчилик чедип келгенин эсерейин барган.

— Да, огдунарны өргөдөң чамдыр сизер бе? Кандык чараш оод-дур, аламы дык-ла өөрөөн боор. Силерниң бодунарнын кандынар эки-дир бе?—деп, иеден эмчи айттырган.

— Ковчут эки-дир, эмчи. Силерге улуу-биле өөрүң четтирдим.

«Өөрүң четтирди!» Өөрүшкүңү бо чыгыт өстөрине Татьяна Матвеевнага кезе-кезе чуталаан каан дөр! Кижилериниң кадын камгалаар дөң, амыр-дыкын бо-давай, ак-сеткилди ажылдап чорур кижиге оон үңегип өстөр турбас. Чон алаа илеткээр, өөрөөн сеткилин илередир болганда, ажыл-херек эки, улам чөгүп турар болгай.

Татьяна Матвеевна Зверева чонунуң кадын камгалаарнын херекте бөдүүнүң амырларын хол-

баштырган. Бринск областың Маршицке эмчи сестраларын өөрдир школага кирип, ову чедишкенин дооскаш, 1938 чылдан 1945 чылга чедир госпиталдарга сестралап, дайын үеңиде балыгланганын өмөөрү дөң, мога-шылга чок ажылдап турган.

1952 чылда Татьяна Матвеевнаның амырларына утундурубас болушкун болган. Ол Иркутскин медицина институтуга дооскаш, Тыва областа ажылдаары-биле чорупкан. Оон бээр-ле Каа-Хемниц район өмөлгөңиде доктаамал ажылдап турар.

Районунуң кайы-даа суурларында, фермаларында чыгыш шыралап, чутаккыр, сапш-човангыр Татьяна Матвеевнаның уругула өөрүп болур. Улуг, биче кижилерде ову танымас кижилер хөвөр.

Хүдүге азыр кижилерин хүдүлөп алаа өргөн, кезең өмөлгөңе чыдар уагуст өмөөрүңден антыда, четверг салымда районунуң өмөлгөң салбарларыга барып, мында өмөлгөң ажылдакчыларына практиктиг дуза көртүзүп, лекциялар, беседалар кылдып, үр чылдарда чедип алган

байлак дуржулганын дамчыдып турар.

Эш Зверева бөдүүн дөрт ажыл-хүдөңгөңиде антыда хөй-иничиниң хүдөңгөңиде база илеткелдик күдөңин турар. Эмнелге коллективте өртөөң-не информатив доктаамал кылдынып, хана өзүн үнүп, өзөкү агитация эки организастатынган. Бот-тавыгдыр уран чуула бөдүүндө барык шусту ажылдакчылар хаара туттуңган. Бо бүтү ажылдарың чорударына партия организациясының секретары Татьяна Матвеевна Зверева хамыкты мурвай шыржип турар.

Коллектив улуг, мында одакчылар, поварлар, аштакчылардан өгөңөш, тускый өртөөңиң эмчи-лерге чедир азы-бүрү ажил хүдөңгөңи, өртөөң-билгилик кижилер бар. Илңалда-ла эш Зверева оларын шустуу-биле харылааны тургузуп, кижилер бүрүзүнүң сагыш-сеткилин билиш турар. Эш Звереваның ак-сеткилди кышкыкка күш-ажымы дөң, РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиуму алаа «РСФСР-ниң алдыггы эмчи» деп бедик атты тывыскаан.

В. БЫШТАК-ООЛ.

Отчёт-сонгулдалыг хурал чүнү көргүскенил

Политиктиг болгаш өртөөң-билгилер нестередир талаа-биле илңиледиң «Өвүр район салбарынын чөөкта чаа болган отчёт-сонгулдалыг хуралына салбарын өртөөң чылда чоруткан ажылың бугу тала-биле чуталаажы көргөн. Илңиледиң район салбары өртөөң чылын 229 лекцияларын номчутурун организастаан.

Лекция пропагандамын калбартыр талаа-биле «Торгалыг» колхозта илеткелчилер бөдүү эки ажылдап турар. Ол илеткелчилер бөдүү бөдүүнүң ажылын колхозтун ажыл-агый-биле эки холбаттарың турарында колхозтун мурнуңа турар соруктарын күдөңгөңиң улуг салдарын чедип турар. Мына партия организациясы (секретары эш Кечил-оол) илеткелчилер бөдүүнүң ажылың уругула күдөңгөңи салып келген.

Илңиледиң район салбарынын кежигүңеринде эштер Данов, Мирчин, Ковбай оларын номчал лекциялар бедик шыраалып, амырлар-биле холбашка болуп, мынакчыларын бедик үңегелиге төлөтүп болуп турар.

Лекция пропагандамын калбартыр болгаш шыраалык талаа-биле чамдык ажылдар кылдыр-ла, илңиледиң район салбары бо талаа-биле ам-даа четпес ажылдап

Струн-оол Тылшан Хей районунуң «Улуг-Хал» колхозуга чыл дуржулуңа тракторист болгаш. Ол ам чаа тургустунган «Улуг-Хал» совхозтун ажилчылды. Т. Струн-оол ам Сенек бакчының тайгалында белеткөөн тугайлык «ДТ-54» трактор-биле сууржк сөөртүп, хун нормалын 130—150 хуу күтүс-дип турар.

Чурукта: Т. Струн-оолду тайгалык үнүп чорутурун мурнуңа тракторун хылап ап турары.

Фото М. Метши-оолдуу.

турарын хуралды кижилерине демдадырган. Лекция пропагандамын кол четпестеринде бирөөн болза оң амырлар-биле ам-даа сыйрай холбашканы болуп турар. Район мал ажылды болуп турар-ла мал ажылдыг хамырашкан темаларга чутга 5 лекция номчуттуңган. Колхозтарда мурнакчы малчылар дыка хөй, а оларын дуржулганың дугайында лекциялар ажылдакчыны кылдынып.

Чамдык черлерде, мынчылга «Кызыл туң» колхозта, райоңда лекторлар бөдүү чыл дуржулуңа ажилдайып турда илңиледиң район салбары өн-биле өртөөң келген. Ол аныкш, илңиледиң район салбарынын кежигүңери, район организацияларының болгаш колхозтарын удуртукчулар кончуг эвөөн лекциялар номчанаар.

Райоңда көдө илңиледиң амырларын лекция пропагандамын хаара тутулай турарында медицина темалык, шамаңга удуз темаларга лекциялар кончуг эвөөн номчуттуңган.

Лекция «пропагандамын экижилер талаа-биле боттук кемчелерин СЭКН райоңу база политиктиг болгаш өртөөң-билгилер нестередир талаа-биле илңиледиң район салбары аман өгелен азыр чутула.

Т. ДАМБАЖЫК.

Анык саанчы—ам депутат

Арыг-Бажи ферманың Аныктар көөп-ле тургуш, Анык саанчы—Катавас Ам-даа хөйү саан тургуш!

Ферманың улуг, биче ажылдакчыларын мычар мактап, ирээлүп турары таварыга эвөс. Комсомол Сат Кати бо фермага ам 6 чыл илңиде саанчылап, бөдүүн ажылында чыл бүр мергенш турар. Ол бо чыла бир илңен-не 1700 литр сүт-

ту саан азырын хүдөңгөң. Бо дээр-ге районун байлаы-биле алдыга, илңк боттуңунен сүт алыр талаа-биле бедиктен холдоңгөң-дир.

Өвөрүн «Хомунмаче өрүк» колхозунун Арыг-Бажи сүт-баран ферманын анык саанчы Сат Кати район Советиниң депутаттыгга сонгуттуруга.

Чурукта: Сат Катя. Сөзү болгаш фотогу С. Таноатуу.

«Школаның үнү» хана солун

«Школаның үнү» хана солун үңгөн сөңиди оңу ула ажажк сонгурган номчур. Ол таварылга эвөс. Чөөн-Хемчик районунуң Баян-Тал чеди чыл школанын төрөдөр комитетиниң органи «Школаның үнү» солуга төрөдөргө дуалаж материалдар, уруглар кижилеринде дугайында сүмөлөр үргүзүп бижиттиңен турар болгаш бугу өрөңгүңүңерин өрөңгөңгөң класстар аайы-биле көртүзүп турар.

Ол хана солуну редакторлап турар эш Кара-оол солунуң номер бүрүзүн эки каастан, бижиттиңген материалдарын утга талаа-биле шыраалыг кылдыр белеткен үндүр турар.

И. КЫЗЫЛ-ООЛ, ветеринария өртөөңгөңи кандидаты.

С. ЭДЕР-ООЛ,

Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң хуралы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң хуралында Либерияның төлөөлөрүн дилгир Сувар Анголада байдалды чугаалажып көөрүн агадаан.

Чөвүлелиниң хуралына бир дугарында Либериянык төлөөлөкчизи Педер савал берген, 60 чыдын февраль 4,5 болган 11 хүнеринде Анголада болган бодушкунары чугаалаан, чүд дие, португал колонионер 31 африканарын адурган, 40 кижини балыгаан болган 100 ачы кижини тудуп хоруткан. Анголада болушкунар чүдге Африканың улустары өвөс, харын база бугу делегейни хей-ниятины дүвүрди турар дээрин ол айткан. Африканың улустарынын өмүзөөниң, бодушу төлөөлөрүнүн өмүзөөниң Педер Анголада байдалды дугайында айтыргыч Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң хун айтырыгына кирерин болган ону дораанга чугаалажырын дилгир.

БАР-нын төлөөлөкчизи Лютфи, Анголанын чонун португал колониаторларын кадыг-дошкуну-биле аажылап турар дугайын чугаалап турган демдегелени болза, көргүскен сан-медикер португал эрге-чагыргаларын албан батуу-биле берген дилгирлериниң үнөмдөттүгүн. Өлүктөн болган балыглаттырган аңгаччыларын саны шында өнө хей. Хангыч бодушкунарын чажырап даш португал эрге-чагыргалар боттарындан хамааржып бүтүлө чүдөлөргө кылган. Олар Анголада болушкунарын дугайын делегейни хей-ниятине дилгирлер аркы корреспондентилерге берген. Португал колониаторлар журмаларынын чүдү тырттар апаратын хавырып, харылзаа чепсектерин уруп, харын чамдык корреспондентилерин күш-биле сымырын турган Лютфи хей санын фактылар-биле көргүскөн.

Ангола Португалиянык чарымыс кеэни болуп болган Анголада бодушкунарын чугаалажып көөр чорук Португалиянык бот эргелерин үрөөни болуп дээр дугайында чамдык төлөөлөрүн бодымата БАР-нын төлөөлөкчизи чөшпөзөшкөн.

Хаммаршельдиниң төлөөлөкчилериниң өмөржилгези-биле

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Чөпсөглөгөн 1.200 дээрбечилер Мобутуга баштадып алган, Конгонуң дүрүм өзүгээр чазаның чөпөлөгүчү—Чөн монуң кызыгаарында турар Исела хоорайже шаваар халдаашкынын көрүдүп турар.

Юангид Пресс Интернейшнал агентиледин корреспондентизинин Леопольдильден дычатканы-биле алырга, ол шаваар халдаашкын март 6-да Бөөде хоорайдан (Экватор мөжула) агадаан. Дүрүм өзүгээр чазактын шериглери-биле мобутугуларын баштайгы чөпөстиг үрөүлөкчилериниң даразында хүнде болган. КНО-нун коомандылаа Конгода хамааты дайын өөкүдүп турар мөбүтүнуларын үүлөдигилерине херек кырында өмөржил турар. Ынчаарга КНО-нун шериглериниң коомандылаанын төлөөлөкчилери мобутугу отрядтарынын бурунгаарлаашкынын дугайында «чүд-даа чүве билдиргес» деп бадаткан турарлар.

Совет ажылчын Валентина Гаганованың агадаанчы Чехословак Социалистик Республикада халбаа-биле непертен турар. Наход хоорайда пөс-тааны фабрикасында аркычын Яна Витчкова муракчы бригадалын чыдын каап турар бригадалык бир-ле дугарында шалчар. Оон үлөгерин аркычын Питка Досталова агадаан.

Чурукта: Валентина Гаганованың агадаанчы аркычылар Питка Досталова (оң талында) биле Яна Витчкова.

Фото И. Дезортуу (Чехословак телеграф агентилеги).

хөмөчеглерин алырын Айыыл чок чорук Чөвүлелинде негер турар. Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң хун айтырыгына Ангола дугайында айтыргыч килеринге Португалиянык төлөөлөкчилериниң килүрүң үдүргөн удуураанымыкынын мырынай барында чок-тур. Португал чазактын бадаткап турары ышкаш Ангола Португалиянык чарымыс кеэни өвөс, «далай артында мөжузу» өвөс, а ам бо үеде португал колониаторларын эрге-чагыргазынын алаанда турар колониа, бот башкарылгалды девижжө-дир. Ол фактыны XV сессиянык бириг кезонге хүлөп алган резолюция-биле хүлөп көргөн болган Кол Ассамблеяга эренейт батуу-биле быжылган.

Португал чазак Анголада колониалык батуу-чүрүмү хөвөө арттырып орадашпашан, мында шериг-политейжи террорун тургускаан болган бодунун чүрүтүүнү хамаарышпас чорук, хосталгазы даш демисежин турар ангола патриоттарын кадыг-дошкуну-биле истеп-сүрүп, күш талзы-биле узуткап чок кылдып турар. Анголаның африка чөнү калдыг-даа политиктиг азы хамааты эргелеринден казыттырган болган португал колониаторларын кара туралында аажылап чорунта тавакжып турар. Ий-ниятинын национал организациаларынын, политиктиг партиаларынын ажал-чоруулааны көрүлгөн, оларын хоойлугдан дашкарап тургускан, португал эрге-чагыргалар Анголаның улустунуң национал-хосталгалды шимчөөшкынин бээр дээр боттарынын чүткүдүнге чүү-даа чүвеге доктаавайн турарлар.

Ам бо үеде Анголада 20 муң португал шеригер саваттынын турар, Португалияда Анголаже октап турар немеле шериглерини дугайында меделер үрүлүчү көп туралыны Чөвүлелиниң кичөөнгейин Совет Эндилелиниң төлөөлөкчизи угландырган.

Ангола дугайында айтыргыч Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң хуралынын хун айтырыгына кирерин көөрү чүдүга деп совет төлөөлөр савал турар дээрин В. А. Зорин айтырган.

Хаммаршельдиниң төлөөлөкчилериниң өмөржилгези-биле

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Чөпсөглөгөн 1.200 дээрбечилер Мобутуга баштадып алган, Конгонуң дүрүм өзүгээр чазаның чөпөлөгүчү—Чөн монуң кызыгаарында турар Исела хоорайже шаваар халдаашкынын көрүдүп турар.

Юангид Пресс Интернейшнал агентиледин корреспондентизинин Леопольдильден дычатканы-биле алырга, ол шаваар халдаашкын март 6-да Бөөде хоорайдан (Экватор мөжула) агадаан. Дүрүм өзүгээр чазактын шериглери-биле мобутугуларын баштайгы чөпөстиг үрөүлөкчилериниң даразында хүнде болган. КНО-нун коомандылаа Конгода хамааты дайын өөкүдүп турар мөбүтүнуларын үүлөдигилерине херек кырында өмөржил турар. Ынчаарга КНО-нун шериглериниң коомандылаанын төлөөлөкчилери мобутугу отрядтарынын бурунгаарлаашкынын дугайында «чүд-даа чүве билдиргес» деп бадаткан турарлар.

Допчу медээлер

★ ВДР-нин президентизи Хо Ши Мин Делегейниң хөвөөннериниң демократтыг федерациянык төлөөлөрүн болган 15 чурттарнык хөвөөннер органициаларынын төлөөлөрүн хүлөп алган, олар өвөттин хөвөөннериниң үшкү сьезизинге олурдушкан. Совет болган венгр хөвөөннериниң төлөөлөрү президентиге тураскаалдык белектерин тудушкан.

★ Швециянык Компартиянык ТН-нык элчеглиг пленуму Стокгольмге болуп эрткен. Пленум профилелдеринге партиянык ажылынын дугайында Ф. Лагерниң илтикелин болган

партиянык хөрүзлеңиниң өзүлдезиниң дугайында эш А. Янсонун илтикелин чугаалажып көргөш, ол айтырылганын талзы-биле чогуур шиттирлерини хүлөп алган.

★ Улустун хуралынын Бюрозунун даргазы Фердинанд Новоскиийге баштаган болган парламент төлөөлөр индий парламентиниң чалаанын өзүгээр Делиге унулгөн.

★ АНШ-тын президентизиниң төлөөзи А. Гарриман Ираның шахынын чалаанын өзүгээр онза далгалыг ийи хүнүн аян-чоруун кылып, Тегеранда чеде берген.

Ядролуг дайынның айылынга удур

ЛОНДОН. (СЭТА). Таймың талзылаачыларынын англи комитетиниң чыгыне чөвүлөи медегелди парлан үдүргөн, «Поларис» ракеталарга баазалары американаарга тыпсып, ядролуг чөпөсти өндере боду-рениге жарышпашан, англи чазак чуртка айылдыг чорукту тургузуп турар дээрин медегеледе чугаалап турар.

Ядролуг дайынның айымында удуураанга чаксы полдоттарга, «Поларис» дээр америк ядролуг ракеталарын Англиага тургузуп турарында болган Англиага баазаларын батын-герман шеригтерге тыпсып турарында удуураанымыкынын бугу-ле чыккаалдарында иденейлиг киржиринче англи улусту чыгыне чөвүлө кылгырын турар.

Бир чагааның изи-биле

Ол чөптүг шиткел

№ 35 «Шың» сулууда «Судун шиткелни күтсеткен» деп эгелиг чүдүлүчү номчаш, алаа бодунун чүдүлүчүлүгүнүң илдерип турар кижилерге хей катан ужураштым.

Коммунист, көдө бижиачи, колхозтун тавымылы Иргит Доржууну не араатанып өзү-биле өзүргөн Салчак Лугар, Салчак Сеидев өвөрүн дээди хөмөч-биле болган шиткелге болган оларын-биле кады кем-херек үүлөдиринге кирешкен С. Иргит, Э. Доржу оларны 10 — 10 чыда шөлөөн казып шиткел-ди-дир. Алаа бүрүнү-биле катыштып турар.

болган Совет чазаматы дөлдүр улам-ла сыйрып каттышпашан, коммунисттерин тилгелген дөш улуг чагай бажынарын кылып турар үеде, чүве билбес бодулуугунуң чорукчу кижилер өвөш. Чүдге ийи-чангыс өзүлүчү херек үүлөдиринче, өскөнен күш-ажылы-биле амдыраарлар, хулуганар, арагачылар боттарынын кара туралы-биле совет хоойлугу улур кеминг херектерин үүлөдир чөртүрлар. Ындыларын чыгыс-даа бажып бастырайн алереди, истеге органициалык дилчанып турар ужурут. Коммунист Иргит Доржу хаай-ла мынды төлөттип хамааты, хоойлу-дүрүмү камгалыкчы чораян.

Өш-эжон сүргөш азы алча-ажык харааш калдыг-даа хичкеч чок килериниң амы-тымында халдап, ажы-талун өкүсүредип, совет хоойлу-дүрүмү каржымы-биле үрөп турар өзүлүчү херек үүлөдиринге шыгыш хөмөчөгүчүлөр ужурут. Салчак Лугар, Салчак Сеидев мшкантирга мчанганш калдыг-даа кээргел турбас. Амгы бо хүнерде бистин Төрөөн чүртүсү-түн хамааты бүрүзүңүн ийи-политиктиг билги бедип, културлуг амдыраал-чуртталгазы чечектешип, бистин Коммунист партияныкы

Социалистг хоойлу-дүрүмү чөртүп, хей-ниятиң корум-чүрүмүн сагыс чоруктар бистин Барымың, Хемчик районда, областың өскө районнарында бодарга ам-даа элөөн болуп турар. Мчанган районун суд, прокуратура болган шаглаа органициал-биле демин каттыштырын алган хей-ниятиң кулунга даян, социалистг хоойлу-дүрүмү шынгы камгалары дөш улам-ла серемчиледип, чүткүдүд ажылдаар ужурут. Ону чөн негер турар.

100 кг сула кайын тывылганыл?

Бир-ле хүн колхозтун ачт кызындан чүс килограмм сула чыде берген. Оон дугайы суурга дораян амыналган. Комсомол органициалык секретари Даш-оол, мал эчкил Федор Бучаев, эрте-ке удуу ажалдаачы Павел Абрамов олар оорларын истеп тыварында кажар арга-мергекидиг болганнар.

Судун хуралында оорларын шыггымы-биле байласап, олардан хей айтырылары салып турган. Күсөжи биле Чодук-Сары боттарынын буртузун билинген болган мөөн сонгар көлхөз бодурулгезинге аксеткидиг ажалдаары азаанылар. Күсөжики бригадалга 6 ай шиткелге доктаамал ажалдаары-биле быжыгаарын колхоз баштаар черинге сүмелд, саткан сулазынын өрткөн рынок өрткөн өзүгээр он хонук Чолдук-Сарынык ачт ажалдаачы ажалдаачыларын, саткан сулазынын өрткөн төлөөри судтан шиттир-лөөн.

Областың XVI спартакиадазы

Чурукта: 20 км дистанцияда Чөн-Хемчиктин төлөөзи Март-оол.

Хаак оруктарында

Областың XVI кышкы спартакиадазынын ийги хүнүнде хаак оруунга хөрөөкчелер 5 километрге, өзүлү 15 болган 20 километрге чарышкан.

Хөрөөкчелерниң 5 километрге чарышканы Агапова («Бүрөстеник») 21 мин. 56 секундта келгеш, бирги чери ап, бирги разрядтык нормалы дужаган. Ийги черде—Шабалина («Динамо»), Оон шагы 22 мин. 48 секундта. Үшкү черде—Агамова («Труд»).

Өр улустун 15 километрге чарыжы эң чидиг демисеге эрткен, чүге дөргө дистанцияже үшкөөннериниң аразында областың өз дөргө аажыкчылары бар турган. 50 миунта карын чорда иракта бир-ле килжини кардайып кел чытканын эскерип кадымыс. Кымыл ол? Маана дыка хей аттары агаан: Кыргыс, Шөгүдубов, Лешешкин, Цетков, Глухов, Чоксув, Бартов... Хаактын мырындай чөшүлүш келгенде ам-на талытты тыва берген: «Трудуң» хаакчымы Лешешкин болду. Ол финиште дыка-ла чинк калып кели. Шагы 56 мин. 27 секундта. Бо дөргө бирги разрядтык нормалын күтсеткен көрүдүлүр. Оон соода келгеннерден бо көрүзүңү ашкан кижжи өк. Ийги чери Кыргыс («Динамо») 57 мин. 17 секундта келгеш ага-

ган. Үшкүүдө Барлов («Бүрөстеник») —58 мин. 55 секундта.

Ийи хөвирге: (15 километрге болган трамплин халыларын) маргылдаанын киржилер 15 километрге база чарышканнар. Маана Горюнов («Динамо») 1 шаг 2 мин. 8 секундта келгеш тилгөө. Ийги, үшкү чердеде Ховалы («Бүрөстеник») болган Болдырев (Улуг-Хем).

Биче калыбринг бөө-биле кара бөөлөмөдөн, 20 километрге маанажыгында (баталган) маргылдаа база чыдиг демисеге эрткен. Киржикчи бүрүзү-ле 20 өк-биле алар. Оон 15-жи-биле 100 метр черде караны чыда, а 5-жи-биле 50 метр черде караны тура алар. Бир өвөс киржикчи кижжи караны бир өк-биле чазылар болза, оон дистанцияны эрткен шагыга 2 шидиг миунтаны немөөр. Маана Непомнящий («Бүрөстеник») 6 караны чазып, 19 шидиг миунтаны ала-даа бирги чери алган. Оон шагы 1 шаг 35 мин. 50 секундта. Ийги черде Башванов («Урожай»). Ол чүдге чыгыс кара чазып, 2 шидиг миунтаны ала-даа дистанцияга кошкак маанаан. Үшкү черде Мезвед («Динамо»).

Слалом маргылдаазы

Дөгө даанга слалом маргылдаазы

Дөгө даанга слалом маргылдаазы гизинде болган үшкүзүңү студентилер болган спартакчылар.

Хөрөөкчелер узуну 306 метр черде тургускан 20 ажалдаачыларын аразы-биле эрткенер. Киржикчи бүрүзү-ле орукут ийи катан эртер турган. Ийи бажыга К. Чургашева («Бүрөстеник») 1 мин. 54 секундта келгеш кергүскөн, областы чемпиону болган. Ийги чери эртен чыгыс областы чемпиону Э. Копылова («Динамо») 2 мин. 2 секундазы көргүскөн, алган, Слаломга хөрөөкчелериниң кооманда азы-биле көрүзүңү мындай: бирги черде «Динамо», ийи-

Областың XVI спартакиадазы

Чурукта: 20 км дистанцияда Чөн-Хемчиктин төлөөзи Март-оол.

Хаак оруктарында

Областың XVI кышкы спартакиадазынын ийги хүнүнде хаак оруунга хөрөөкчелер 5 километрге, өзүлү 15 болган 20 километрге чарышкан.

Хөрөөкчелерниң 5 километрге чарышканы Агапова («Бүрөстеник») 21 мин. 56 секундта келгеш, бирги чери ап, бирги разрядтык нормалы дужаган. Ийги черде—Шабалина («Динамо»), Оон шагы 22 мин. 48 секундта. Үшкү черде—Агамова («Труд»).

Өр улустун 15 километрге чарыжы эң чидиг демисеге эрткен, чүге дөргө дистанцияже үшкөөннериниң аразында областың өз дөргө аажыкчылары бар турган. 50 миунта карын чорда иракта бир-ле килжини кардайып кел чытканын эскерип кадымыс. Кымыл ол? Маана дыка хей аттары агаан: Кыргыс, Шөгүдубов, Лешешкин, Цетков, Глухов, Чоксув, Бартов... Хаактын мырындай чөшүлүш келгенде ам-на талытты тыва берген: «Трудуң» хаакчымы Лешешкин болду. Ол финиште дыка-ла чинк калып кели. Шагы 56 мин. 27 секундта. Бо дөргө бирги разрядтык нормалын күтсеткен көрүдүлүр. Оон соода келгеннерден бо көрүзүңү ашкан кижжи өк. Ийги чери Кыргыс («Динамо») 57 мин. 17 секундта келгеш ага-

Слалом маргылдаазы

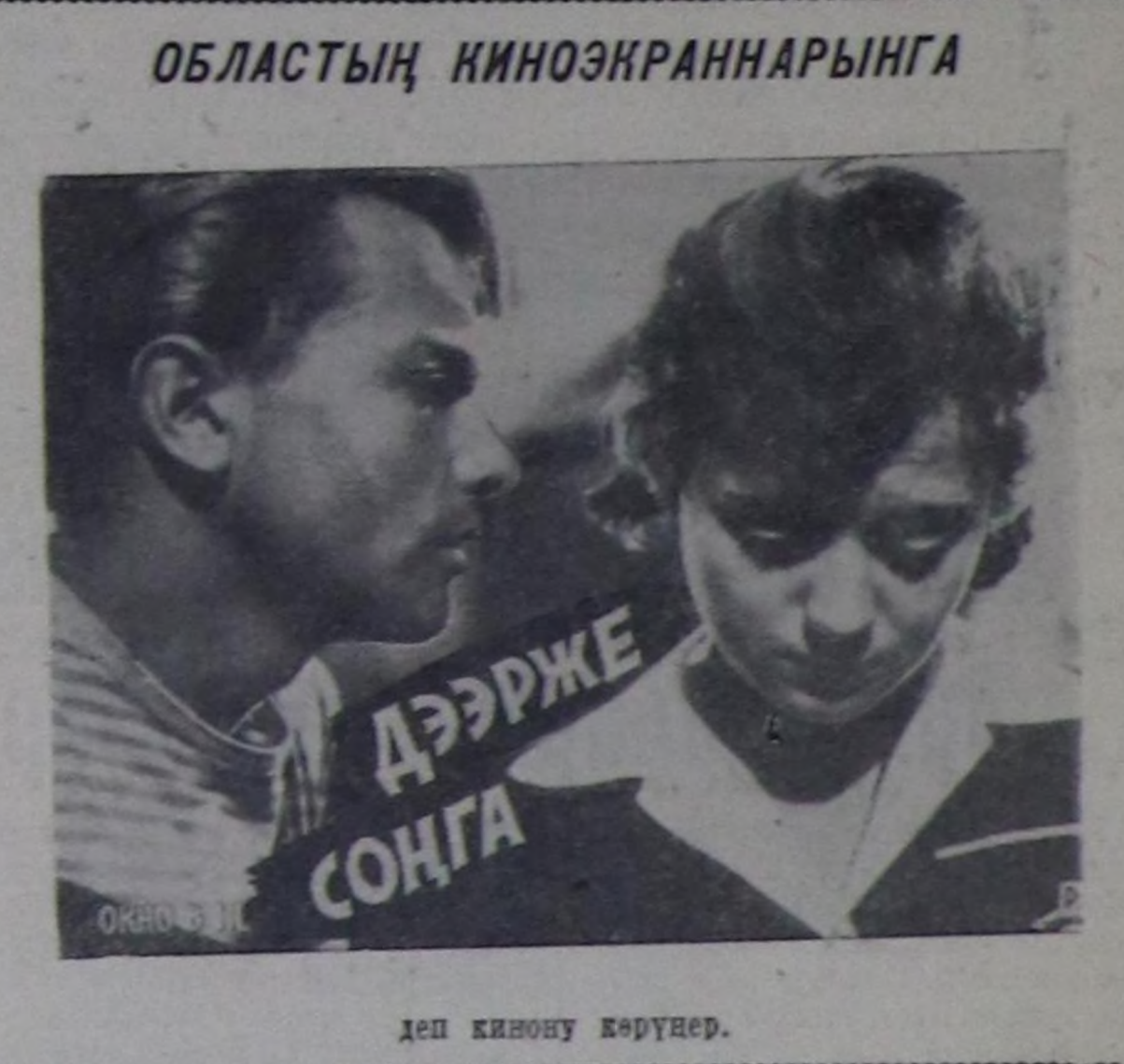
Дөгө даанга слалом маргылдаазы

Дөгө даанга слалом маргылдаазы гизинде болган үшкүзүңү студентилер болган спартакчылар.

Хөрөөкчелер узуну 306 метр черде тургускан 20 ажалдаачыларын аразы-биле эрткенер. Киржикчи бүрүзү-ле орукут ийи катан эртер турган. Ийи бажыга К. Чургашева («Бүрөстеник») 1 мин. 54 секундта келгеш кергүскөн, областы чемпиону болган. Ийги чери эртен чыгыс областы чемпиону Э. Копылова («Динамо») 2 мин. 2 секундазы көргүскөн, алган, Слаломга хөрөөкчелериниң кооманда азы-биле көрүзүңү мындай: бирги черде «Динамо», ийи-

Областың кинокраннарның

Чурукта: 20 км дистанцияда Чөн-Хемчиктин төлөөзи Март-оол.

деп кинону көрүнер.

„БОРСКНИҢ КЫРЫНДА БУЛУТТАР“

КИНО

Шажынчы үед бодалдарың хорозун мегелин база чүдүчү бөлүктөрүн билгил меделер казып ийи-чангыс кижилерин боттарынын сая-ларында кирип, дузаткан алыр дөш чорудуп турар бужар бак үлөдигилерин сыйгалар алареткен фелетоннар, чүдөгөр болган расказтар сөөлгү үеде парралгага өвөш өвөс бижиттинип турар. Оон-биле кады оларын чамгы черлерге бөдүлгелеп чыгып алган кылып турар үүлөдигилеринин база хоралык ажал-чоруулаанын дугайында брошюралар, документалдык кинолар база бар.

Чүдүлгел бөдүктүн дузанта чамдыкта амдыраалдын чөгүм оруунче кирбөөн өлөңи аныктар кире бөөр тавакылар база тургулар. Ол чорук оларны кады караандык байдалга чедирип турарын оларын чамгытары сөөлгөдө барып биле бөөр болган мындг аныктарын шажынчы бөдүктүн аспанга килбис дөш хей-нияти атеичин чыдиг демиселди чорудуп турар.

«Борскнини кырында булуттар» деп кино чөгүм-на оон дугайын чугаалап турар.

Кинонун кол черинде бир школаның үстүкү класынын өрөнпекчизи, коомолчу Ола Рожкованың халдаашкы салым-толун чугаалап турар. Ол дөргө заводтун улут инженеринин кара чыгыс урут, элөөн ордан, өрөсөмөр кыс.

Кино о школага башкы Кирылны чаз институт докшан, чедип өзө-ра-биле агадаан. Кира баштайгы үеде үстүкү класс өрөнпекчизи Олга

тажок ынак апаар. Ол-да мычпал турда Ола шажынчы бөдүктүн киржичилери-биле чөртү танымал, ынакты бодунун кады өрөнпөп турары Митяга ынак сөткелдин илереди, оон-биле ханы харылзаалык апаар, а Митя дөргө херек кырында бир шажынчы бөдүктүн иленпейлг үдүрүчүлүгү. Школа дооар деп турган уругу чүдүчү бөдүктүн киржичилери боттарынын бажынына өккөн, кады чоруп турган, бурган дөргө «хуулаазыны», херек кырында бар чүве деп тайлбырал, шажын судурлары номчул, бурган-чүдөгөн чүдүн-баазын мларын ирражып турган боттарынын кара аспаптан кирип аптарлар. Оон соонда Олга чүдүгөден бедик чүве чок ышкаш апаар. Ынчанган ол хамык чүведен доорлуп, школазын каарына, коомол биледин дужаан бооринге чедер.

Ола Рожкованың шың өвөс орунче киргенин школа директору Константин болган өөрү коомолчулар, ынак башкымы Кира чугаалап, сурган тура-даа ол ону херекке албаан. Ынчанган ол сатыл четтиргеш, шууг-ла мырынай шажынчы чүдүлгелди кижжи апаар.

Мичаарга Оланың нези чок, азым ол дугайын баштайгы үеде эскерейин турган, сөөлгөдө барып хамык чүвөниң хөлу өрткенде чамдык хөмөчеглерин алыр бодан, мычлаа-жок ол база-ла дуза болбаан. Ынчанган уруунун үүлгедин дөш сатыл-сөткелди аарып бергелеш, ол өмчиге чыдар ужура тавакжып.

Чүдүчүлөргүн уругга сатыл чет-

тиртип, ону төөредип, хилинчестеп турарын көргүскөн сценаларын көргөш дыка караандыгыч. Бо бүгү-нү өөрүң олурган, бир өвөс ол школаның башкылар коллективин, мында хей-ниги органициалары атеичин кижижилегин бөдү-чө-гууру-биле тургузуп, агадаан өгөдөш, бодунун өрөнпекчизи Оланы дугайында кичөөнгейилг сакып салган болза, ол мындг караандыгыч байдалга тавакышпас турган дээрин эскерип каар. Ол хаман чок казан школа директору Константининиң школазын меня үдүргөт деп ол дилеп чедип дөргө бөзгөн, оон ужу-ру чүд деп чүвөни дооргайлабайн-ла «че, мынды болза мындг-дыр» дөш школазын ону сакып амыр үдүрүчүлүгү. Ынчаарга бистин амдыраалымыста өрөнпекчи уругларын салым-чөлүнү дугайында мынды сакып амыр чүдүдөр бар дээрин база чугаалаар херек.

Кинонун төмөтүгүнө ол чүдүчү бөдүктүн бужар бак үүлөдигилерин дугайында «Борский рабочий» сөзүлгө сыйгалал бижож чүдүлү чугаалажыры-биле Културга бажынына тускый келжени чазлаар болган алаа хей кижилер-биле кады шажынчы чүдүчүлөргүн база чалаар.

Шажынчы чүдүчүлөр деп кымын-ды, олар боттарының дүйөй караны үүлөдигилериниң-биле калдыг бак чүдүлү кылып турарын чыгылаар киленөөшкы-биле чугаалап турарлар. Оланы келжөгө баарын бүт-ле аргалар-биле шалтыктап турган чүдүчүлөр ол-ла

үеде уругну боттарынын чыгып алган, судур номчуру черинге өккөлгөн база-ла төөредип, хилинчестеп, мышты орус бурганчы хөвирге дөмөй кылдыр крестей калкан, уругну бурган ораныңче өртүрү-биле хере шаапкан, ол чери дужалап чөртүрлар. Ол бүтү болушкуну агадаан тура кичөөнгейилг хайгаар келген ол-ла школаның өрөнпекчизи Гена ол дугайын Културга бажынында чыгылган улуска медрөдө жөр, Чөвүлелиниң хилинчестеп уруг шап мчанар адыралган.

Кинонун кол-кол рольдарында колдуунда-ла анык артистер өйнаады олар болушкуну амдыраалдык, шынгы өйнаанын демдегелөөр херек. Чижжэ, Ола Рожкованың нарыл, берге ролон анык артист Яна Гула тыргыч кизи күтсеткен. Оон анында «Можылы» киносулуанын үдүргөш бо кинода хей кижилер киржир ниити сценаларын кылып тургузарында биче өвөс күжөн-нишкелер үдүргөш база чугаалаар.

Чүдгө дөргө шажынчылар боттарынын үүлөдигилерин кымырда база дузаткан алган кижилеринге сатыл четтиртер ажал-чамдык-биле чорудуп турарлар... Ам улудык областың кинотеатрларынын болган шалтыктарын сценаларына үнүп эгөдөр бо кино болза шажынчы хөрөзүңү сурталында чүдү чугула темага кылганга үвө төлөөдө, ону холбаштыр көрүчүлөргүн чугаалаар шыкмыннарнын органициалары черде күзөңгит.

С. САЛЧАН-ООЛ.